

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v úvodním článku našeho Bulletinu Michaela Stenzelová a Kristýna Zábojníková informují o národní pozici k aplikaci mezinárodního práva v kyberprostoru, kterou v dubnu tohoto roku zveřejnila Česká republika. V článku se dozvíte o postoji České republiky k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kybernetickém prostoru, nebo proč je poziční dokument tolik významný pro ČR i mezinárodní komunitu. Autorky se také věnují tématu ochrany a dodržování lidských práv v kyberprostoru, k němuž se vyjadřuje i samotný poziční dokument.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost Adéla Čapková analyzuje proces týkající se zločinů v Guineji, spáchaných v roce 2009 v rámci tzv. Guinejského masakru. Byla tato událost zločinem proti lidskosti? Klára Popelková se ve svém článku věnuje zatykačům na vysoce postavené představitele Hamásu i Izraele, o které žádá prokurátor Mezinárodního trestního soudu.

Natália Hamadejová z evropské sekce rozebírá rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) týkající se systematického porušování lidských práv na Krymu. Soud ve svém rozhodnutí Ukrajina proti Rusku z června tohoto roku rozhodl, že Rusko na Krymu systematicky porušuje lidská práva. Sára Aiblová taktéž zůstává u ESLP a ve svém článku analyzuje případ Z. proti České republice.

Případ odhalil zásadní nedostatky v ochraně obětí sexuálního násilí, a protože je rozhodnutí pro ČR závazné, mělo by v budoucnu vést k účinnějšímu stíhání sexuálních trestných činů.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Daniela Skácelíková věnuje tzv. zvýšené náležitě péči, kterou by měly soukromé společnosti dodržovat v ozbrojených konfliktech, které však často přinášejí složitá rozhodování v nejednoznačných situacích. V aktualitách z pera Karin Liškové nechybí pozitivní zpráva, že Thajsko se stane první zemí jihovýchodní Asie, která zlegalizuje manželství pro stejnopohlavní páry.

Jakub Dubják z české sekce i nadále informuje o případu údajného mučení vězenkyně ve Věznici Světlá nad Sázavou. Má případ nějakou odezvu na poli preventivních opatření v dotčené věznici? Barbora Headlandová se ve svém článku věnuje rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci odškodňování protiprávních sterilizací. Jakým způsobem Soud upřesnil nový postup Ministerstva zdravotnictví? Anna Pěničková se dále věnuje rozhodnutí Ústavního soudu z června tohoto roku týkající se zrušení odložení kauzy v případě Feri.

Příjemné čtení přeje

Alžběta Dvořáková

Editorka Bulletinu lidských práv a vedoucí Centra

Obsah

Téma		3
<ul style="list-style-type: none"> Česká republika a její postoj k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kybernetickém prostoru 		3
1) Mezinárodní trestní spravedlnost		6
<ul style="list-style-type: none"> Prokurátor Mezinárodního trestního soudu žádá o zatykače v konfliktu mezi Izraelem a Hamásem Byl masakr v Guineji zločinem proti lidskosti? Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost 		6 9 11
2) Evropský systém ochrany lidských práv		13
<ul style="list-style-type: none"> Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o systematickém porušování lidských práv na Krymu Český právní systém selhal v ochraně obětí sexuálního násilí Aktuality evropské sekce 		13 16 19
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva		21
<ul style="list-style-type: none"> Byznys versus morálka: Náležitá péče soukromých společností v ozbrojených konfliktech Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva 		21 25
4) Česká republika a lidská práva		27
<ul style="list-style-type: none"> Nejvyšší správní soud: Upřesnění podmínek pro odškodnění nelegálních sterilizací Nová naděje pro oběti sexuálního násilí: Ústavní soud ruší odložení kauzy v případě Feri Derniéra případu (údajného) mučení před krajským soudem Aktuality české sekce 		27 29 32 36
Monitoring lidskoprávních publikací		38
Redakce Bulletinu		39

Scales of Justice Brisbane Supreme Court, autor: John, 30. duben 2005, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0 DEED., upraveno: oříznuto.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci Blog naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci Akce se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například seznam letních škol, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Česká republika a její postoj k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kybernetickém prostoru

*Michaela Stenzelová,
Kristýna Žábojníková*

Česká republika v dubnu tohoto roku zveřejnila národní pozici k aplikaci mezinárodního práva v kyberprostoru, a rozšířila tak řady států jako je Francie, Jižní Korea, Nizozemsko, Austrálie či USA, které již národní pozici disponují. Jednou z oblastí, k níž se poziční dokument vyjadřuje, je také ochrana a dodržování lidských práv v kyberprostoru.

Stoupající počet kyberbezpečnostních incidentů a současná geopolitická situace

S dynamickým rozmachem technologií neodmyslitelně rostou také s tím spojená rizika. Závislost společnosti na informačních a komunikačních technologiích vytváří z kybernetického prostoru atraktivní prostředek, kterým lze zasáhnout jednotlivce i národní infrastrukturu. Dle zprávy o kybernetické bezpečnosti, kterou každoročně připravuje Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), stoupl v uplynulém roce počet Úřadem evidovaných kybernetických bezpečnostních incidentů o 80 %. Ojedinelé nejsou aktivity aktérů či skupin spojovaných s Ruskem, Čínou, Severní Koreou či Íránem.

Stávající geopolitická situace i probíhající konflikty hrozbu kybernetických bezpečnostních incidentů pak ještě více stupňují. Státy se přitom na tyto výzvy musí připravit a dokázat reagovat. K tomu může přispět i jasná interpretace podmínek kvalifikace protiprávních jednání v kyberprostoru a možnosti dovolených reakcí na ně. I proto se některé státy rozhodly přijmout a publikovat svou národní pozici k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kyberprostoru. Na jaře 2024 se mezi ně zařadila rovněž Česká republika.

Dokument, na jehož podobě spolupracovaly NÚKIB, Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo obrany, se v kontextu kybernetické bezpečnosti vyjadřuje k základním otázkám mezinárodní-

Generální sekretariát OSN, New York [1]

ho práva veřejného. Indikuje přitom, jaký je postoj České republiky k suverenitě, zákazu intervencí, aplikaci mezinárodního humanitárního práva v kyberprostoru, mírovému řešení sporů, použití síly, otázce neutrality, odpovědnosti státu včetně atribuce, a okolností vylučujících protiprávnost, retorzi a v neposlední řadě také otázce lidských práv.

Význam národní pozice

Přijetím národní pozice k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kyberprostoru a interpretací jeho norem mohou státy mj. indikovat, jakým způsobem budou reagovat v případě škodlivých aktivit státních či nestátních aktérů. To může přispět k větší transparentnosti a předvídatelnosti chování jednotlivých států a současně zabránit nedorozuměním a případně eskalaci.

Stanovení základního rámce pro aplikaci mezinárodního práva veřejného, na němž panuje shoda napříč všemi relevantními úřady v dotčeném státě, může dotčenému státu také značně usnadnit postup a koordinaci na národní úrovni při samotném řešení škodlivých aktivit a případných kyberbezpečnostních incidentů, a tím také reagovat mnohem rychleji.

Existence národní pozice rovněž usnadňuje vystupování států v mezinárodních organizacích a na dalších významných fórech, které se kyberbezpečnostními otázkami zabývají. Těch je přitom hned několik. Kromě toho, že je kybernetická bezpečnost řešena na unijní úrovni, na iniciativy v této oblasti se soustředí také OSN, v rámci níž jsou členské státy aktivní zejména v Otevřené pracovní skupině OSN pro kybernetickou bezpečnost (Open-Ended Working Group, OEWG) či například v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). V neposlední řadě také přispívá k otevřené komunikaci, transparentnosti a dialogu napříč jednotlivými státy.

Na jaké situace mohou národní pozice reagovat a jak se postojí zemí mohou lišit, demonstruje tzv. Cyber Law Toolkit (Toolkit) Centra Excellence pro kybernetickou obranu NATO (CCDCOE) [1], který obsahuje řadu scénářů popisujících hypotetické situace spojené s kyberbezpečnostními incidenty. Toolkit, jehož součástí jsou i odpovídající právní analýzy, je přitom pravidelně aktualizován a rozšiřován o nové příspěvky, na nichž se mj. podílí také NÚKIB.

Exkurz do minulosti

Mezinárodní právo veřejné je oblast, která se formuje již stovky let. Postupně se utvořila a přijala pravidla, která se uplatňují napříč různými odvětvími. Diskuze o tom, jestli jsou aplikovatelné i v kybernetickém prostoru, a pokud ano, jakým způsobem, se rozproudila na globální úrovni již před dvaceti pěti lety. Státy začaly projednávat problematiku mezinárodního práva veřejného na půdě OSN, přičemž začaly vznikat různé expertní skupiny.

Státy se po mnohaletých diskusích v rámci prvního zasedání OEWG a její závěrečné zprávy z roku 2021 shodly na tom, že mezinárodní právo veřejné je aplikovatelné i v kyberprostoru. Překážkou však byl fakt, že mezi státy nepanuje shoda na tom, jakým způsobem by se mezinárodní právo veřejné

mělo vykládat v případě jeho aplikace na konkrétní situace.

Tento problém vznikl primárně ze tří hlavních důvodů. Prvním je relativně krátká existence kybernetického prostoru, v porovnání s dalšími dimenzemi, které jsou upravovány mezinárodním právem. Pochopení kybernetického prostoru je velkou výzvou z důvodu jeho abstraktního pojetí, nestálého vývoje technologií a nemožnosti vyznačení jeho hranic.

Další překážkou může být nedostatek personálních či finančních kapacit. Z účasti států na jednáních mezinárodních organizací vyplývá, že se tento problém týká široké skupiny zemí. Důvody poddimenzování mohou být rozličné, ať už je to politická reprezentace, odlišné priority či ekonomická situace. Výsledkem může být nedostatečná expertíza v tomto tématu vedoucí k prodlužování diskuzí na mezinárodních fórech.

Třetím důvodem, kvůli kterému není jednoduché dojít k jednomu závěru, je právě absence společného přístupu, judikatury a závazných výkladů v oblasti kybernetického prostoru a mezinárodního práva veřejného. Vzhledem k tomu, že státy mají rozdílnou historii, právní a sociologické prostředí, se přístup k aplikaci mezinárodního práva veřejného v kybernetickém prostoru liší. K tomu, abychom se mohli začít bavit o podobnostech ve výkladu, musí nejprve státy publikovat svoji vlastní národní pozici.

Lidská práva a kybernetický prostor

Česká republika se v pozičním dokumentu věnuje také dodržování lidských práv v kybernetickém prostoru. Zařadila se tak mezi několik dalších států, které se k lidskoprávní problematice rovněž vyjadřují. Zdůraznila přitom, že potřeba chránit a dodržovat lidská práva v kyberprostoru je z důvodu postupné digitalizace a technologického postupu nových technologií stále naléhavější. Ty sice přinášejí spoustu výhod a velký posun ve společnosti, zároveň jsou ale velkým rizikem pro jednotlivá lidská práva. Hrozby plynoucí ze zneužívání kyberprostoru mohou spočívat například v cenzuře, šíření dezinformací, omezování dostupnosti internetu či nasazování špionážních softwarů.

Lidským právům však musí být zajištěna ochrana jak v offline, tak online světě - to deklaruje mj. rezoluce Rady OSN pro lidská práva z roku 2018. Kromě re-

zolučí Rady OSN pro lidská práva, byla v roce 2023 na půdě Valného shromáždění jednomyslně přijata rezoluce OSN, která se věnuje lidským právům a digitálním technologiím. Jedná se o první rezoluci Valného shromáždění OSN, která se tomuto tématu věnuje. Za její iniciací stojí Česká republika, která ji předložila spolu s Jihoafrickou republikou, Maledivami, Mexikem a Nizozemskem. Pro Českou republiku je téma lidských práv dlouhodobou zahraniční prioritou, jak vyplývá mj. i z Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce MZV ČR, což se odráží i v její národní pozici.

Česká republika ve své národní pozici deklaruje, že se ochrana lidských práv v kontextu kybernetického prostoru vztahuje na všechna lidská práva, zároveň však explicitně zmiňuje následující práva a svobody, která jsou v kontextu kybernetického prostoru zvláště ohrožená. Jedná se o právo na soukromí, svobodu myšlení, slova a náboženství, svobodu slova včetně práva na informace, právo na svobodné shromažďování a sdružování, právo na rovnost a nediskriminaci a právo na vzdělávání.

S ochranou lidských práv souvisí i možnost jejich omezení. Česká republika ve své národní pozici upozorňuje, že omezení lidských práv musí i v kybernetickém prostoru splňovat podmínky zákonnosti, legitimního cíle, nezbytnosti a proporcionality. Skutečnost, že kybernetická bezpečnost je záležitostí lidských práv, zmínil v roce 2020 i generální tajemník OSN António Guterres. Současně dodal, že je na čase, aby tak k tomu státy také přistupovaly. Rozšíření národních pozic a vůle k diskusi tak může být právně jedním z kroků, který přispěje k zodpovědnému přístupu států k ochraně lidských práv v kyberprostoru.

Na první pohled se může zdát, že se Česká republika vyjadřuje k aplikaci mezinárodního práva veřejného velmi obecně, dokument je však třeba vnímat jako základní stavební kámen budoucích diskusí, které pomohou národní pozici dále rozvinout a konkretizovat. Jakým směrem to bude, ukáže až čas.

Poznámka

[1] CCDCOE bylo založeno v roce 2008 s cílem podpořit členské státy NATO v oblasti výzkumu, školení a cvičení kybernetické obrany.

Cyber security [2]

Zdroje

- MZV. (2023). *Výbor OSN přijal rezoluci k lidským právům a digitálním technologiím iniciovanou Českem*. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/vybor_osn_prijal_rezoluci_k_lidskym.html#:~:text=T%C5%99et%C3%AD%20v%C3%BDbor%20Valn%C3%Agho%20shrom%C3%A1%C5%BEd%C4%9Bn%C3%AD%20OSN%2014.%20listopadu%202023,spole%C4%8Dn%C4%9B%20s%20Jihoafrickou%20republikou%2C%20Maledivami%2C%20Mexikem%20a%20Nizozemskem.
- UNIDIR. (2024). *Developing a National Position on the Interpretation of International Law and State Use of ICT*. Dostupné z: https://unidir.org/wp-content/uploads/2024/05/UNIDIR_A_Compendium_of_Good_Practices_Developing_a_National_Position_on_the_Interpretation_of_International_Law_and_State_Use_of_ICT.pdf
- Digwatch. (2021). *OEWG 2019-2021 final substantive report*. Dostupné z: <https://dig.watch/resource/oewg-2019-2021-final-substantive-report>
- Amnesty International. (2019). *New technologies and their impact on the promotion and protection of human rights in the context of assemblies*. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/IOR4012842019ENGLISH.pdf>
- UN. (2018), *Resolution adopted by the Human Rights Council on 5 July 2018*. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/215/67/pdf/g1821567.pdf>
- MZV. (2024). *Position paper on the application of international law in cyberspace*. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/5376858/_20240226___CZ_Position_paper_on_the_application_of_IL_cyberspace.pdf
- NÚKIB. (2023). *Zpráva o stavu kybernetické bezpečnosti České republiky za rok 2023*. Dostupné z: https://nukib.gov.cz/download/publikace/zpravy_o_stavu/Zprava_o_stavu_kyberneticke_bezpecnosti_CR_za_rok_2023.pdf

Fotografie

- [1] Generální sekretariát OSN, New York. Autor: Michaela Stenzelová.
- [2] Cyber security. Cyber security green, author: Richard Patterson, 7 June 2018, source: Flickr, CC BY 2.0 DEED.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Nikola Burdová

Prokurátor Mezinárodního trestního soudu žádá o zatykače v konfliktu mezi Izraelem a Hamásem

Klára Popelková

Prokurátor Mezinárodního trestního soudu znovu upozornil na situaci v Pásmu Gazy, když požádal o vydání zatykačů na vysoce postavené představitele Hamásu i Izraele. Tento krok přichází v době eskalujícího napětí a násilí v regionu, které vyvolává širokou mezinárodní pozornost. Žádost odráží snahu Mezinárodního trestního soudu řešit obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, kterých se údajně dopouštěly obě strany konfliktu.

Na začátku roku 2024 vydal Mezinárodní soudní dvůr předběžné opatření, kterým Izraeli nařídil přijmout veškerá nezbytná opatření k zabránění genocidě a ke zlepšení humanitární situace v regionu. Mezinárodní trestní soud (MTS) doposud reagoval na konflikt pouze prostřednictvím prohlášení prokurátora – to se však změnilo 20. května 2024, kdy prokurátor Karim A. A. Khan požádal přípravný senát MTS [1] o vydání zatykačů.

Prokurátor totiž shledal, že existuje důvodné podezření, že tři přední vůdci Hamásu, Jahjá Sinvár, Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (známý jako Deif) a Ismáíl Haníja, jsou trestně odpovědní za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Tato podezření zahrnují vyhlazování, vraždy, braní rukojmí, znásilnění, mučení a další nelidské činy spáchané v Izraeli a Gaze.

Zároveň byly podány žádosti o zatykače na izraelského premiéra Benjamina Netanjahua a ministra obrany Yoava Gallanta. Ti byli obviněni z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v Gaze, jmenovitě z cílených útoků na civilisty, spojené s hladověním, uvalením blokády a jinými násilnými činy proti palestinskému obyvatelstvu. Rozhodnutí podat žádost o všechny zatykače současně vyvolalo silné reakce

Prokurátor Karim Khan požádal přípravný senát o vydání zatykačů [1]

nejen ze strany izraelských představitelů, ale také jejich spojenců.

Jurisdikce Mezinárodního trestního soudu

Žádost o vydání zatykačů podpořil panel expertů MTS (Panel), sestávající z odborníků na mezinárodní právo, který posoudil, zda zatykače splňují standardy článku 58 Římského statutu.[2] Ve své zprávě Panel jednomyslně dospěl k závěru, že existuje důvodné podezření, že osoby uvedené v zatykačích spáchaly válečné zločiny nebo zločiny proti lidskosti v jurisdikci Soudu.

Jelikož Izrael není smluvním státem Římského statutu, bylo také důležité rozhodnout, zda má MTS potřebnou jurisdikci. V roce 2015 představitelé Palestiny přijali jurisdikci MTS nad údajnými zločiny spáchanými od června 2014 na okupovaném palestinském území, včetně Východního Jeruzaléma. O několik měsíců později se Palestina stala smluvní stranou Římského statutu. Problematiku jejího přistoupení jsme popsali například v tomto článku. Její status členského státu tak prokurátorovi umožňuje vyšetřovat zločiny spáchané nejen jejími občany, ale i ty zločiny, které byly spáchany na jejím území.

Vyšetřování situace v Palestině bylo zahájeno již v roce 2021 za účelem stíhání údajných zločinů spáchaných od roku 2014 - toto vyšetřování nyní

pokrývá také události po 7. říjnu 2023, jak sám prokurátor potvrdil v jednom ze svých prohlášení (viz Bulletin leden-únor 2024, s. 9-10).

Reakce mezinárodních aktérů

Někteří politici, včetně prezidenta Bidena, krok prokurátora k podání žádosti o vydání zatykačů odsoudili. Kritizovali ho zejména za nepatřičné srovnávání Izraele a Hamásu. Sněmovna reprezentantů USA dokonce přijala návrh zákona na sankcionování MTS. Toto legislativní opatření má za cíl zablokovat vstup do USA těm představitelům soudu, kteří se podíleli na žádosti o zatykače.[3] Aby se ale návrh stal skutečně zákonem, je vedle schválení ve Sněmovně reprezentantů potřeba také souhlasu Senátu.

Na vyjádření podpory MTS vydalo 93 smluvních států Římského statutu společné prohlášení, které zdůrazňuje nezávislost, nestrannost a klíčovou roli MTS v usilování o globální mír a bezpečnost. Prohlášení vyzývá všechny státy k plné spolupráci, aby byla zajištěna spravedlnost pro oběti a bylo zajištěno dodržování mezinárodního humanitárního práva. Zdůrazňuje také závazek smluvních států chránit integritu Soudu před politickými zásahy a stát jednotně proti beztrestnosti.

Došlo k porušení principu komplementarity?

Někteří izraelské představitelé kritizují, že prokurátor žádostí o zatykače porušil zásadu komplementarity. Tato zásada znamená, že MTS může stíhat jednotlivce za mezinárodní zločiny pouze tehdy, když vnitrostátní orgány nejsou schopny nebo ochotny

Jeden z podezřelých, Ismáíl Haníja, předseda politbyra Hamásu [2]

provést skutečné vyšetřování samy. Tento princip tak zdůrazňuje primární roli národních trestních orgánů při stíhání zločinů, přičemž MTS má sloužit pouze jako tzv. sekundární jurisdikce.

V případě nesouhlasu státu s vyšetřováním disponuje Římský statut ustanoveními, jejichž účelem je chránit právo států stíhat zločiny na národní úrovni. Jde zejména o články 18 a 19 Římského statutu. Článek 18 prokurátorovi nařizuje, aby příslušným státům oznámil zahájení vyšetřování, načež státy mají měsíc na to, aby soud informovaly o tom, zda samy zločiny vyšetřují. Na žádost státu pak může dojít k odložení vyšetřování jako celku. To však již v případě Izraele není relevantní, neboť lhůta k podání žádosti o odklad vyšetřování vypršela měsíc od prvotního zahájení vyšetřování situace v Palestině v roce 2021.

Oproti tomu článek 19 umožňuje státu nebo přímo podezřelému namítnout nepřípustnost vyšetřování v konkrétním případě. Pokud stát namítne nepřípustnost, prokurátor musí své vyšetřování v konkrétní věci pozastavit, dokud přípravný senát o námitce nerozhodne. Pokud však přípustnost napadne podezřelý, prokurátor může pokračovat ve vyšetřování, dokud přípravný senát nerozhodne ve prospěch podezřelého. Stát i podezřelý mohou podat námitku pouze jednou.

Tento proces nezpochybňuje legitimitu izraelského právního systému ani samotnou zásadu komplementarity, jak si mnozí myslí, ale zaměřuje se na konkrétní osoby a jednání, které jsou předmětem vyšetřování. Klíčovou otázkou v tomto případě tedy je, zda Izrael aktivně vyšetřuje podezřelé uvedené v žádostech o zatykače a zda tato vyšetřování zahrnují stejné jednání jako vyšetřování prokurátora. Pokud ano, Izrael může napadnout přípustnost a prokurátor by tak musel pozastavit své vyšetřování, dokud přípravný senát o námitce přípustnosti nerozhodne.

Budoucí postup je nejistý

Pokud existují důvodná podezření, že došlo ke spáchání zločinů v jurisdikci MTS a zatčení podezřelých osob je nezbytné, musí přípravný senát vydat zatykač. Pro takové rozhodnutí však neexistuje žádný časový limit. Pokud k vydání zatykačů dojde, státy, které jsou smluvními stranami Římského

statutu, musí podezřelý v případě vstupu na jejich území zatknout a předvést před MTS.

Protože však přípravný senát zatím zatykače nevydal, zůstává nejasné, kdy a zda vůbec dojde k rozhodnutí o meritu případu. O to méně jisté je to v aktuální situaci, která je citlivá jak právně, tak zejména politicky. Řízení o vážných mezinárodních zločinech však obecně trvají roky.

Prokurátor zdůraznil, že vyšetřování poukazuje na potřebu konzistentního dodržování mezinárodního humanitárního práva. Právní a politická situace zase zdůrazňuje složitost prosazování spravedlnosti v kontextu konfliktu mezi Izraelem a Hamásem. Je však jisté, že odezva mezinárodního společenství a rozhodnutí MTS budou mít významný dopad na prosazování odpovědnosti a širší důsledky pro mezinárodní humanitární právo.

Poznámky

- [1] Úkolem přípravného senátu je schvalovat nebo zamítnout žádosti prokurátora o zahájení vyšetřování, provádět předběžné hodnocení, zda případ spadá do jurisdikce soudu, a přezkoumávat rozhodnutí prokurátora neprovést vyšetřování nebo stíhání. Tento senát má rovněž za úkol vydávat zatykače a předvolání k soudu na žádost prokurátora a zajišťovat práva všech osob během vyšetřování.
- [2] Přípravný senát může na žádost prokurátora vydat zatykač, pokud je důvodné podezření, že osoba spáchala zločin spadající do jurisdikce Soudu a její zatčení je nezbytné. Prokurátor musí předložit důkazy, popis zločinů a důvody pro zatčení. Místo zatykače může prokurátor navrhnout předvolání, pokud to bude k zajištění přítomnosti osoby stačit.
- [3] Stejný postoj vůči MTS byly zaujaty také po zahájení vyšetřování údajných zločinů USA v Afghánistánu v roce 2019. Tehdy USA uvalily sankce na žalobkyni MTS a vedoucího odboru jurisdikce, komplementarity a spolupráce úřadu prokurátora v podobě zamítnuté možnosti přístupu k americkému vízu.

Zdroje

- Hansen, T. O. (květen 2024). State Objections to the ICC Prosecutor's Request for Arrest Warrants in the Palestine Investigation. *EJIL:Talk!* Získáno z: <https://www.ejiltalk.org/state-objections-to-the-icc-prosecutors-request-for-arrest-warrants-in-the-palestine-investigation/>
- Heller, K. J. (květen 2024). An Overview of the Principle of Complementarity. *Opinio Juris*. Získáno z: <https://opiniojuris.org/2024/05/24/an-overview-of-the-principle-of-complementarity/>
- International Criminal Court (leden 2015). *The State of Palestine accedes to the Rome Statute* [press release]. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/state-palestine-accedes-rome-statute>
- Kern, J., Herzberg, A. (červen 2024). The OTP's expert panel in the Situation in the State of Palestine: Additional safeguard or hostage to fortune? *EJIL:Talk!* Získáno z: <https://www.ejiltalk.org/the-otps-expert-panel-in-the-situation-in-the-state-of-palestine-additional-safeguard-or-hostage-to-fortune/>

- Miller, P. (červen 2024). US House of Representatives passes bill that would sanction ICC over possible Netanyahu arrest warrant application. *JURISNews*. Získáno z: <https://www.jurist.org/news/2024/06/us-house-of-representatives-passes-bill-outlining-sanctions-against-icc-over-netanyahu-arrest-warrant-application/>
- Office of the Prosecutor (březen 2021). *Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, respecting an investigation of the Situation in Palestine* [press release]. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-respecting-investigation-situation-palestine>
- Office of the Prosecutor (květen 2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine* [press release]. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>
- Office of the Prosecutor (listopad 2023). *Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Karim A.A. Khan KC, on the Situation in the State of Palestine: receipt of a referral from five States Parties* [press release]. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-karim-aa-khan-kc-situation-state-palestine>
- Panel of Experts in International Law (květen 2024). *Report of the Panel of the International Law* (report). Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/240520-panel-report-eng.pdf>
- Permanent Mission of the Czech Republic to the UN in New York (červen 2024). *Joint Statement in support of the International Criminal Court (ICC)* [press release]. Získáno z: https://mzv.gov.cz/un.newyork/en/news_events/joint_statement_in_support_of_the.html
- Pěničková, A. (únor 2024). The International Court of Justice: Israel must take action to prevent the risk of genocide in Gaza. *Czech Centre for Human Rights and Democracy*. Získáno z: <https://www.humanrightscentre.org/blog/international-court-justice-israel-must-take-action-prevent-risk-genocide-gaza>
- Quigley, J. B. (květen 2024). Karim Khan's Dubious Characterization of the Gaza Hostilities. *EJIL:Talk!* Získáno z: <https://www.ejiltalk.org/karim-khans-dubious-characterization-of-the-gaza-hostilities/>
- Sagoo, R., Dias T. (květen 2024). The ICC Prosecutor's applications for arrest warrants explained. *Chatham House*. Získáno z: <https://www.chathamhouse.org/2024/05/icc-prosecutors-applications-arrest-warrants-explained>

Fotografie

- [1] Prokurátor Karim Khan požádal přípravný senát o vydání zatykačů. ICC Prosecutor Karim Asad Ahmad Khan QC sworn in today at the seat of the International Criminal Court, 16. červen 2021, zdroj: ICC-CPI.
- [2] Jeden z podezřelých, Ismáíl Haníja, předseda politbyra Hamásu. 2023 Izz ad-Din al-Qassam Brigades exercise (4), autor: Hadi Mohammad, 27. leden 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0 DEED.

Byl masakr v Guineji zločinem proti lidskosti?

Adéla Čapková

Guinejský prokurátor podal žádost o rekvalifikaci zločinů spáchaných v rámci guinejského masakru z 28. září 2009, při kterém bylo zabito více než 156 lidí a 109 žen znásilněno. Mezi obviněnými jsou bývalý guinejský prezident a dalších 10 vysoce postavených osob. Dřívější žádost o rekvalifikaci, která byla podána poškozenými, byla přitom zamítnuta, a to i přesto, že kvalifikaci zločinů jakožto zločinů proti lidskosti podporuje OSN.

Guinejský prezident před soudem

Hlavním obžalovaným je bývalý guinejský prezident Moussa Dadis Camara a dalších 10 lidí. Společně měli nařídit nebo se přímo účastnit masakru více než 150 demonstrantů. Obžalováni jsou z vraždy, sexuálního násilí, únosů, nedovoleného zadržení, žhářství a rabování. Celý proces začal již v září 2022. I přes komplikovanost případu a zejména pak kvůli rozporným výpovědím obžalovaných, kvůli kterým jsou prováděny rozsáhlé konfrontace, postupuje soud překvapivě rychle.

Jednou z otázek řešených konfrontací obžalovaných například je, kdo z nich měl na starosti prezidentskou gardu a pluk. To je podstatné z hlediska tzv. velitelské odpovědnosti, které se článek věnuje níže. Celý proces také zkomplikovalo to, že v listopadu čtyři obžalovaní, včetně hlavního obžalovaného Camary, uprchli ze zadržovacího zařízení – tři z nich již byli dopadeni, čtvrtý však zůstává na útěku.

Po roce a půl by se soud měl konečně blížit ke konci, 26. června byly proneseny závěrečné řeči a rozsudek by měl být vydán na konci července tohoto roku. Jde o první proces v Guineji, který se týká porušení lidských práv v takové míře.

Masakr v Guineji

Případ se týká protestu, který se odehrál 28. září 2009 v hlavním městě Konakry. Tehdy se zhruba 50 000 protestujících shromáždilo poblíž tamního

Mezi obžalovanými je i bývalý prezident [1]

stadionu proti tehdejšímu kapitánu Camarovi, který se k moci ve státě dostal rok před tím. Proti protestujícím zasáhla prezidentská garda, bezpečnostní síly, policie a milicionáři převlečení za civilisty, kteří do nich ihned začali střílet. Ozbrojené síly se také podílely na zakrývání tohoto zločinu a oběti pohřbívaly do masových hrobů.

Demonstrace byla uspořádána v reakci na Camarův úmysl kandidovat v příštích prezidentských volbách. Vzhledem k tomu, že Camara představoval vojenskou sílu, způsobilo by jeho zvolení prezidentem opětovné spojení vojenské a civilní moci v Guineji. Celkově bylo zabito nejméně 156 lidí a zhruba 109 žen bylo znásilněno, další stovky lidí byly zraněny. Demonstrace byla již předtím zakázána, měla však být pouze počátkem demonstrací proti Camarovi.

Byl masakr v Guineji zločinem proti lidskosti?

Nguinejský soud uvedené zločiny posuzuje jako standardní zločiny dle místních zákonů. Žádost o překvalifikování žalovaných skutků jako zločinů proti lidskosti byla podána poškozenými již na začátku samotného procesu. Jejich žádost však byla odmítnuta v rámci odvolání i dovolání. Letos ji pak opět vznesl prokurátor. Vyšetřování Komise OSN přitom již dříve zjistilo, že neexistují žádné pochybnosti o tom, že zásah proti demonstrantům byl zločinem proti lidskosti.

Případné překvalifikování skutků by mohlo dát obžalobě nové nástroje, již by ale nezměnilo výši možných trestů. V obou případech lze totiž uložit doživotní trest i podle guinejského práva. V rámci spolupachatelství by však překvalifikace mohla umožnit stíhání na základě tzv. velitelské odpovědnosti – podle tohoto principu jsou za zločin odpovědní nadřízení, kteří dali svým podřízeným ke spáchání zločinu pokyn, pokud je zločin nechali spáchat, nebo je za spáchané zločiny nepotrestali.

Camarův právník připomněl, že takováto žádost již byla dříve zamítnuta. Obhajoba také tvrdila, že překvalifikací by došlo k porušení zákazu retroaktivity, jelikož zločiny proti lidskosti byly do guinejského práva začleněny až po masakru na demonstraci. Guinea však ratifikovala statut Mezinárodního trestního soudu již v roce 2003, zločiny proti lidskosti byly tedy součástí guinejského práva i v době masakru, přestože do guinejského trestního zákoníku byly přidány až v roce 2016.

Mezinárodní trestní soud (MTS) se do vyšetřování masakru zapojil již dříve, a to v roce 2009 – vyšetřování však na základě principu komplementarity ukončil právě proto, že proces začal již u guinejského soudu. MTS by pak měl zakročit pouze pokud národní orgány zločiny účinně nestíhají.[1]

Dne 20. března 2024 pak soud rozhodl o tom, že o překvalifikování skutků bude rozhodnuto až při vynesení rozsudku. Proti rozhodnutí soudu se obhajoba odvolala. Podle obhajoby se totiž jedná o porušení práva na spravedlivý proces, jelikož by tím ztratili možnost bránit se proti v podstatě novému obvinění.

O tom, jak proces dopadl, Vás budeme informovat v nadcházejícím Bulletinu.

Bývalý guinejský prezident Moussa Dadid Camara na cestě k soudu [2]

Poznámka

[1] Více k principu komplementarity v článku od Kláry Popelkové na str. 7.

Zdroje

- „Dozens killed“ at Guinea protest (2009, září 29). *bbc.uk*. Získáno z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8279103.stm>
- Raynal, M. (2024, březen). Guinea: was the stadium massacre crime against humanity? *Justiceinfo.net*. Získáno z: <https://www.justiceinfo.net/en/130122-guinea-stadium-massacre-crime-against-humanity.html>
- Raynal, M. (2024, duben) Guinea massacre trial enters the final stretch. *Justiceinfo.net*. Získáno z: <https://www.justiceinfo.net/en/131074-guinea-massacre-trial-enters-final-stretch.html>
- Guinea Massacre Trial Enters Key Juncture (2024, květen 22). *barrons.com*. Získáno z: <https://www.barrons.com/news/guinea-massacre-trial-enters-key-juncture-420b28a4>
- Aburamadan, T. (2024, duben) Guinea Massacre Trial Enters Final Stage. *Hrw.org*. Získáno z: <https://www.hrw.org/news/2024/04/26/guinea-massacre-trial-enters-final-stage>
- Guinea: Massacre Trial Awaits Landmark Verdict (2024, červenec 1). *Hrw.org*. Získáno z: <https://www.hrw.org/news/2024/07/01/guinea-massacre-trial-awaits-landmark-verdict>
- Issa, K. (2023, září) 14 years later, Guinea's 2009 stadium massacre trial makes significant progress. *Jfjustice.net*. Získáno z: <https://jfjustice.net/guineas-2009-stadium-massacre-trial-makes-significant-progress/>

Fotografie

- [1] Mezi obžalovanými je i bývalý prezident. The-Scales-of-Justice-are-not-even-anymore-W, autor: John, 21. leden 2010, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0 DEED.
- [2] Bývalý guinejský prezident Moussa Dadid Camara na cestě k soudu. Moussa Dadis Camara Procès du massacre du 28 septembre 2009 11, autor: Aboubacarkhuraa, 28. září 2022, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost

Veronika Kubáňová

Zatykač na Šojgua a Gerasimova – dočká se Ukrajina spravedlnosti?

V červenci 2024 vydal Mezinárodní trestní soud (MTS) zatykačí rozkazy na Sergeje Kuzhugetoviče Šojgua a Valerije Vasiljeviče Gerasimova, čelní představitele ruského režimu. Oba aktéři jsou viněni z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Dle MTS nesou odpovědnost za raketové útoky provedené ruskými ozbrojenými silami proti ukrajinské energetické infrastruktuře minimálně v období mezi 10. říjnem 2022 a 9. březnem 2023.

Co se válečných zločinů týče, dle přípravného senátu MTS, který o vydání zatykačů rozhodl, existují rozumné důvody domnívat se, že úderby byly namířeny proti civilním objektům. I v případě objektů, které by potenciálně mohly být kvalifikovány jako vojenské cíle, byly ale očekávatelné civilní škody zjevně nepřiměřené očekávané vojenské výhodě. Jednání tak potenciálně naplnilo skutkovou podstatu hned dvou válečných zločinů.[1]

V rámci posuzování údajného spáchání zločinů proti lidskosti má MTS za to, že podezřelí úmyslně způsobili civilistům velké utrpení nebo těžkou újmu na zdraví či poruchu duševního nebo tělesného zdraví, a tudíž nesou trestní odpovědnost za zločiny proti lidskosti nebo jiné nelidské činy dle Římského statutu MTS.

Mohou být kybernetické útoky proti Ukrajině válečnými zločiny?

MTS začal vyšetřovat kybernetické útoky zaměřené proti Ukrajině jako potenciální válečné zločiny. Útoky vedené Ruskem se měly zaměřovat na civilní infrastrukturu – jednalo se především o deaktivaci datových služeb, které vysílají varování před leteckými nálety, útoky na mobilní operátory, vodní systémy či energetická centra.

Tyto cílené útoky tak mají potenciál naplnit definici válečného zločinu, jelikož se přímo dotýkají

Raketa po útoku v kyjevské oblasti [1]

civilistů. Ženevské úmluvy, které mimo jiné chrání osoby neúčastníci se boje, přitom výslovně útoky na civilní objekty až na výjimky zakazují. Takové útoky tak zpravidla představují válečné zločiny. Otázkou však zůstává, zda lze pod civilní objekt podřadit data jako taková.

Pokud by MTS rozhodnul, že tyto incidenty naplňují definici válečných zločinů, jednalo by se o zásadní rozhodnutí, a to jak pro jednotlivce, tak pro státy samotné. Znamenalo by to totiž, že státy by mohly být vedeny k odpovědnosti za kybernetické

útoky na jiné státy. Rozhodnutí MTS by se tak mohlo stát průlomovým precedentem pro mezinárodní právo v rámci řešení mezinárodních konfliktů.

Vyšetřování MTS je však nyní na úplném začátku, což znamená několikaměsíční či dokonce několikileté sbírání informací. Pokud byste se o kyberzločinech chtěli dozvědět více, můžete si o nich přečíst v Bulletinu z dubna 2024, str. 8.

Pařížský soud rozhodoval o mučení v Sýrii

Mezinárodní federace pro lidská práva spolu s Ligou za lidská práva a Syrským centrem pro média a svobodu projevu předložily francouzskému zvláštnímu tribunálu pro válečné zločiny (Tribunál) případ usmrcení dvou francouzsko-syrských občanů, Patricka Dabbagha a jeho otce Mazzena Dabbagha, kteří byli umučeni ve vazebním středisku Mezzeh třemi vysokými důstojníky Bašára al-Asada.

K výpovědím před Tribunálem byli předvoláni svědci, kteří mučení zažili. Ti pak popsali nelidské násilí, jemuž byli ve věznici Mezzeh vystaveni. Mučení vězni, včetně malých dětí a osob starších 70 let byli, mimo jiné, pálení cigaretami nebo jim byly aplikovány elektrické šoky do genitálií.

Dotyční obžalovaní důstojníci – Ali Mamlouk, Džamil Hassan a Abdel Salam Mahmoud - jsou souzeni v nepřítomnosti, a to za zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Proces probíhá na základě principu univerzální jurisdikce, jež umožňuje soudit pachatele bez ohledu na jejich národnost či na místo, kde byly mezinárodní zločiny spáchány. Více si o principu univerzální jurisdikce můžete přečíst v minulém čísle Bulletinu (viz Bulletin červen 2024, str. 7).

Poznámka

[1] Válečný zločin úmyslného vedení útoků proti civilním objektům a válečný zločin úmyslného zahájení útoku s vědomím, že v souvislosti s takovým útokem dojde ke ztrátám na životech nebo zranění civilních osob či poškození civilních objektů nebo k rozsáhlým a závažným škodám na přírodním prostředí, které budou zjevně nepřiměřené v poměru k očekávané konkrétní a přímé celkové vojenské výhodě.

Zdroje

ICC. (2024, červen). *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Kuzhugetovich Shoigu and Valery Vasiljevich Gerasimov*. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-kuzhugetovich-shoigu-and>

Syrský prezident Bašár al-Asad [2]

Deutsch, A. et al. (2024, červen). Exclusive: ICC probes cyberattacks in Ukraine as possible war crimes, sources say. Reuters.com. Získáno z: <https://www.reuters.com/world/europe/icc-probes-cyberattacks-ukraine-possible-war-crimes-sources-2024-06-14/>
Children and elderly people tortured at Syria military prison, Paris court told. (2024, květen). TheGuardian.com. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/23/children-elderly-people-tortured-syria-military-prison-paris-court>

Fotografie

[1] Raketa po útoku v kyjevské oblasti. Kyiv Oblast after Russian missile attack, 2023-05-09 (12), autor: National Guard of Ukraine, 9. květen 2023, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0 DEED.

[2] Syrský prezident Bašár al-Asad. Bashar al-Assad, autor: Fabio Rodrigues Pozzebom/ABr, 7. srpen 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0 BR DEED.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat a Natálie Dřínovská

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o systematickém porušování lidských práv na Krymu

Natália Hamadejová

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve svém rozhodnutí Ukrajina proti Rusku ze dne 25. června 2024 rozhodl, že Rusko na Krymu systematicky porušuje lidská práva. Tato porušování zahrnují například nucená zmizení, mučení, nezákonné zadržování, nebo potlačování svobody médií. ESLP také zjistil, že Rusko neposkytlo potřebné podmínky pro vyšetřování případu. Nařídil, aby Rusko co nejdříve zajistilo bezpečný návrat vězňů, kteří byli přemístěni z Krymu do ruských věznic, zpět na Ukrajinu. Soud také shledal, že porušování práv bylo systematické a dlouhodobě tolerované ruskými úřady.

Případ *Ukrajina proti Rusku* (č. 20958/14 a 38334/18) zahájila Ukrajina před Evropským soudem pro lidská práva kvůli systematickému porušování Evropské úmluvy o lidských právech (dále Úmluva) na Krymu od února 2014. Řízení proběhlo podle článku 33 Úmluvy o mezistátních porušení Úmluvy. V rámci tohoto ne příliš obvyklého řízení o mezinárodní stížnosti nepodávají stížnost vůči Rusku jednotlivci, ale Ukrajina jako stát .

[...]

Tato stížnost obsahuje několik obvinění proti Ruské federaci, která se měla dopustit řady činností - mezi nimi nucené zmizení osob, špatné zacházení, nezákonné zadržování, nemožnost vzdát se ruského občanství, potlačování ukrajinských médií a ukrajinstiny ve školách, držení vězňů v přeplněných věznicích, nespravedlivé soudní procesy na základě smyšlených obvinění a přesuny vězňů z Krymu do ruských věznic. Ukrajina také mimo jiné namítala, že Rusko pronásledovalo Ukrajince kvůli jejich politickému postoji nebo pro-ukrajinské aktivitě.

Na Krymu se konaly rozsáhlé razie a prohlídky soukromých domů [1]

Soudní proces a rozhodnutí

ESLP na žádost Ukrajiny zúžil posuzované období na čas od 27. února 2014 do 26. srpna 2015, kdy mělo podle Ukrajiny docházet k "administrativní praxi" na území Krymu. Tento pojem znamená opakované a systematické porušování lidských práv, které je tolerováno orgány okupujícími dané území. ESLP potvrdil, že Rusko zavedlo tuto administrativní praxi na území Krymu.

ESLP také zdůraznil, že ruské právo nemůže být považováno za „zákon“ pro hodnocení opatření přijatých na Krymu. Mezinárodní humanitární právo, které je založeno na základě Čtvrté Ženevské úmluvy z roku 1949 a Doplňkových protokolů

z let 1977 a 2005, stanoví, že je třeba respektovat místní zákony, dokud to není absolutně nemožné. ESLP uvedl, že ustanovení článků 65, 67 a 70 Čtvrté Ženevské úmluvy jsou pro tento případ relevantní a navíc doplňují článek 7 Úmluvy. Rusko tak neoprávněně uplatňovalo své právo na území Krymu, což bylo v rozporu s Ženevskou úmluvou, a tedy také s Úmluvou.

ESLP dále uvedl, že Rusko nedostatečně spolupracovalo při vyšetřování pro potřeby rozhodnutí ESLP a navíc zamezovalo přístupu nezávislým vyšetřujícím orgánům na Krym. Na základě dostupných důkazů, včetně materiálů od mezinárodních a nevládních organizací a svědeckých výpovědí, ESLP konečně dospěl k závěru, že na Krymu docházelo k systematickému porušování Úmluvy.

Nucená zmizení a neúčinné vyšetřování

ESLP uvedl, že bylo na Krymu zdokumentováno 43 případů nucených zmizení, z nichž osud osmi osob zůstává neznámý. Oběti byly často pro-ukrajinskí aktivisté, novináři a krymští Tataři, kteří byli považováni za odpůrce ruské anexe Krymu. ESLP konstatoval, že nucená zmizení jsou používána jako nástroj zastrahování a represí. Tyto praktiky nejenže představují hrubé porušení práva na život dle článku 2 Úmluvy, ale i zákazů mučení dle článku 3 Úmluvy.

Razie a omezování náboženské svobody

Na Krymu se dle předložených důkazů rovněž konaly rozsáhlé razie a prohlídky soukromých obydlí, a to zejména těch, které patřily krymským Tatarům.

ESLP shledal zásahy Ruska jako nezákonné a nepřiměřené [2]

Tyto razie byly často prováděny bez platných soudních povolení a zakládaly se na nejasné ruské legislativě proti extremismu. Taktéž docházelo k omezování svobody náboženského vyznání, jelikož byly napadány mešity a poničen muslimský hřbitov.

ESLP shledal tyto zásahy nezákonné a nepřiměřené a konstatoval, že tak došlo k porušení článku 8 Úmluvy, který garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života a také jejího článku 9, chránícího svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

Potlačování svobody médií a shromažďování

V březnu 2014 ruské úřady na Krymu přistoupily k vypnutí ukrajinských televizních kanálů a zakázaly jediný ukrajinský jazykový deník „Krymska“. Další opatření zahrnovala odnímání vysílacích licencí a zatýkání novinářů za kritiku ruské okupace. Tyto kroky výrazně omezily přístup obyvatel Krymu k nezávislým a objektivním informacím.

ESLP shledal, že tato opatření byla zaměřena na potlačení ne-ruských médií a svobody projevu, čímž došlo k porušení článku 10 o svobodě projevu a článku 11 o svobodě shromažďování. Cenzura a represe novinářů a médií nejen narušila demokratické principy, ale také zasáhla do práva obyvatel na informace.

Omezování svobody pohybu a vzdělávání

Dalším závažným problémem bylo omezování svobody pohybu mezi Krymem a pevninskou Ukrajinou. Toto omezování se promítlo do obtížného přístupu k základním službám a důležitým rodinným kontaktům. Kromě toho došlo k výraznému poklesu počtu vzdělávacích institucí, které vyučovaly v ukrajinštině, což vedlo téměř k úplnému vymizení vzdělávání v ukrajinském jazyce na území Krymu.

ESLP konstatoval, že omezení svobody pohybu a vzdělávání představují porušení článku 2 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Opatření přijatá Ruskou federací nejenže omezila právo obyvatel na vzdělání v jejich mateřském jazyce, ale také zasáhla do jejich každodenního života a možností přístupu k základním službám.

Nezákonné zabavení majetku a politické procesy

Nakonec se Rusko dopouštělo také systematického zabavování majetku bez náležitého právního postupu a kompenzace. Závažné porušení Úmluvy bylo také to, že Ruská federace nezákonně zadržovala ukrajinské politické vězně.

Majetek byl zabavován bez odpovídajících právních procedur a bez možnosti odvolání. Političtí vězni byli vystaveni mučení, špatným podmínkám ve vazbě a nezákonným soudním procesům.

Rusko potlačilo také článek 18 Úmluvy který se používá ve spojení s dalšími jejími články. Tento článek stanoví, že omezení práv a svobod uvedených v Úmluvě mohou být využívána pouze pro účely, pro které byly Úmluvou určeny, a tedy je státy nemohou využívat svévolně.

ESLP ve svém rozsudku shledal, že tyto praktiky Ruska mají za cíl potlačit politický odpor vůči ruské okupaci Krymu a potvrdil, že skutečně představují porušení článku 18 Úmluvy.

Závěr

Rozhodnutí ESLP jasně ukazuje na systematické porušování lidských práv na Krymu ze strany Ruska a potvrzuje brutalitu a šíření ruské agrese v této oblasti. Rozsudek klade na Rusko mezinárodní odpovědnost za porušování lidských práv, a tím i zdůrazňuje povinnost států dodržovat mezinárodní právní normy.

ESLP není první mezinárodní soud, který se ruské okupaci Krymu věnoval - první takový rozsudek vydal Mezinárodní soudní dvůr ve věci CERD Ukrajina v. Rusko číslo 166 ze dne 31. ledna 2024. Zajímavé ale je, že ESLP ve svém rozhodnutí nijak neodkázal na tento rozsudek Mezinárodního soudního dvora. Narozdíl od ESLP, Mezinárodní soudní dvůr neshledal důkazy Ukrajiny o rasové diskriminaci Tatarů dostatečně přesvědčivé. Vysvětlením odlišných závěrů těchto dvou soudů však může být to, že se řídí rozdílnými procesními pravidly. Před ESLP tak například obrácení důkazního břemene požadovalo vysvětlení ze strany Ruska, nikoli Ukrajiny. ESLP má také, ač omezené, mechanismy spolupráce při vyšetřování v rámci soudního jednání. Vzhledem k tomu, že Rusko při vyšetřování

nedostatečně spolupracovalo, mohl ESLP klást tuto skutečnost Rusku k tíži, narozdíl od Mezinárodního soudního dvora.

Rozhodnutí by také mohlo sloužit jako precedens pro budoucí případy týkající se porušování lidských práv na okupovaných nebo anektovaných územích na Ukrajině, které byly podány před ESLP. Lze očekávat, že budou následovat i další mezistátní případy, které před štrasburským soudem už dříve Ukrajina proti Rusku iniciovala. Současně u ESLP čeká na rozhodnutí dlouhá řada individuálních stížností od jednotlivců zasažených ruskou činností na Krymu. Lze tak očekávat, že i v těchto případech ESLP naváže na nynější pilotní rozsudek.

Otázkou nicméně zůstává, jestli bude mít rozhodnutí i faktické dopady, nebo bude jeho váha pouze symbolická. Vzhledem k předchozí nízké míře implementace štrasburských rozhodnutí ze strany Ruska, stejně jako jeho vystoupení a nynější nečlenství v Radě Evropy, nenasvědčují tomu, že by závěry tohoto rozsudku mohly být Ruskem přeneseny do praxe.

Zdroje

- Evropský soud pro lidská práva. *Ukraine v. Russia (re Crimea)* [GC]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235139>
- Evropský soud pro lidská práva. Vícenásobná porušení v případě podaném Ukrajinou proti Rusku týkajícím se Krymu. Tisková zpráva ECHR 166 (25. června 2024). Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22003-7981802-11134245%22%5D%7D>
- Milanovic, M. (27. června 2024). Some Additional Comments on the ECtHR Crimea Judgment: Occupation, Sovereignty, and “Law”. *EJIL: Talk!* Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/some-additional-comments-on-the-ecthr-crimea-judgment-occupation-sovereignty-and-law/>
- Dzehtsiarou, K. (27. června 2024). Ukraine v Russia (re Crimea): the European Court of Human Rights Goes ‘All-in’. *EJIL: Talk!* Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/ukraine-v-russia-re-crimea-the-european-court-of-human-rights-goes-all-in/>

Fotografie

- [1] Na Krymu se konaly rozsáhlé razie a prohlídky soukromých domů. Canol Caerfyrddin Chwefror 2014 12, autor: Llywelyn2000, 20. únor 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 DEED. Upraveno: oříznutí.
- [2] ESLP shledal zásahy Ruska jako nezákonné a nepřiměřené. Crimean crisis IMG 8752 (13284884623), autor: Sasha Maksymenko, 10. březen 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0 DEED.

Český právní systém selhal v ochraně obětí sexuálního násilí

Sára Aiblová

Případ *Ž. proti České republice* odhalil zásadní nedostatky v ochraně obětí sexuálního násilí. Stěžovatelka, kterou sexuálně napadl kněz V. K., brojila proti restriktivnímu výkladu trestných činů znásilnění a zneužívání podle tehdy platného českého trestního zákona. Červnové rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva je pro Českou republiku závazné, a mělo by tak předejít podobným excesům ze strany orgánů činných v trestním řízení v budoucnosti.

Skutkové okolnosti případu

Mezi lety 2008 a 2009 byla stěžovatelka vystavena sexuálním útokům ze strany svého vyučujícího, kněze V. K., který využil jejího emocionálního stavu po ztrátě otce a zhoršení zdravotního stavu. V roce 2009 stěžovatelka oznámila incident církevním autoritám, které nařídily rezignaci V. K. Policie zahájila vyšetřování až v roce 2019, a to na základě dalších procesních úkonů týkajících se šetření o sexuálním zneužívání stěžovatelky jiným knězem V. Z. Při policejním výslechu stěžovatelka uvedla, že ji V. K. opakovaně sexuálně napadal, ačkoli několikrát vyjádřila nesouhlas. Vzhledem k tomu, že ho považovala za autoritu a duchovního otce, myslela si, že nemá právo se bránit. Navíc se obávala, že nebude moci dokončit studium. V. K. během výslechu přiznal porušení dobrých mravů, ale tvrdil, že stěžovatelka s jejich fyzickým kontaktem souhlasila.

Policie případ uzavřela v červnu 2020 s tím, že jednání V. K. nebylo trestným činem podle tehdy platného trestního zákona. Podle policie nešlo o pohlavní zneužívání, protože žalobkyně nebyla nezletilá a nebyla pod kontrolou V. K. Nešlo ani o znásilnění, neboť V. K. nedonutil stěžovatelku k pohlavnímu styku násilím, ani pohrůžkou násilí. Obvodní i městské státní zastupitelství toto rozhodnutí potvrdilo, protože žalobkyně nebyla pod kontrolou V. K. ve smyslu tehdejší judikatury a nebyla ani ve stavu, který by jí znemožnil se bránit. Ústavní soud odmítl následnou stížnost stěžovatelky jako

Stěžovatelka byla v době sexuálních útoků studentkou Teologické fakulty v Praze [1]

zjevně neopodstatněnou s tím, že ne každé neetické chování je trestným činem, a že trestní prostředky jsou vyhrazeny pro nejzávažnější případy.

Posouzení ESLP

Evropský soud pro lidská práva (ESLP) navázal na rozsudek *M.C. proti Bulharsku*, v němž konstatoval, že znásilnění a sexuální útoky s přitěžujícími okolnostmi spadají do působnosti čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (Úmluva), zakazujícího mučení a nelidské a ponižující zacházení a čl. 8, chránícího rodinný a soukromý život. Podle soudu mají státy povinnost kriminalizovat a účinně trestat

jakýkoli sexuální akt bez souhlasu, a to i v případě, že oběť nekladla fyzický odpor. ESLP konstatoval, že státy mají široký prostor pro uvážení, pokud jde o volbu prostředků k zajištění přiměřené ochrany proti znásilnění. Zároveň však varoval, že rigidní přístup k trestání sexuálních trestných činů může vést k beztrestnosti pachatelů a k nedostatečné ochraně obětí. V této souvislosti poznamenal, že většina evropských právních systémů považuje za klíčový prvek trestného činu znásilnění absenci souhlasu, nikoliv použití násilí.

V projednávaném případě policie dospěla k závěru, že nedošlo ke znásilnění, protože V. K. nepoužil násilí ani pohrůžku násilí podle § 241 tehdejšího českého trestního zákona. Stěžovatelka navíc vyjádřila svůj nesouhlas až po sexuálních aktech. Tehdejší judikatura uznávala, že v určitých situacích není oběť schopna se bránit, například v důsledku stavu bezmoci způsobeného alkoholem, drogami nebo postižením. Podle názoru soudu však tento přístup dostatečně nezohlednil situace, kdy je souhlas neplatný z důvodu zneužití bezbrannosti, a obecněji psychologické reakce obětí sexuálního útoku. Právě ve světle tohoto restriktivního výkladu skutkové podstaty trestného činu znásilnění se vyšetřující orgány rozhodly řízení zastavit. Podle policie nebylo možné spáchat ani trestný čin pohlavního zneužívání zneužitím závislosti, neboť stěžovatelka byla dospělá, právně způsobilá, netrpěla žádnou nemocí omezující její svobodnou vůli, a nebyla tak pod kontrolou V. K., jak to vyžaduje zákon. ESLP považoval tento přístup, který nezohlednil psychický stav stěžovatelky a její možnou psychickou závislost na V. K., za chybný.

Postup českých orgánů v tomto případě nebyl způsobilý zaručit stěžovatelce odpovídající ochranu.

Stěžovatelka byla obětí zneužívání ze strany kněze také v 90. letech [2]

Policie na základě restriktivního výkladu dospěla k závěru, že nedošlo ke spáchání trestného činu [3]

Soud se proto domnívá, že Česká republika nesplnila své pozitivní povinnosti, které jí přinejmenším od přijetí rozsudku *M.C. proti Bulharsku* v roce 2003 ukládaly účinné stíhání sexuálních trestných činů bez souhlasu. ESLP dospěl k závěru, že došlo k porušení pozitivních závazků podle čl. 3 a 8 Úmluvy, a přiznal stěžovateli 25 000 EUR za nemajetkovou újmu.

Závěr

Rozsudek *Ž. proti České republice* zdůrazňuje, jak je důležité chránit oběti sexuálního násilí nejen prostřednictvím zákonů, ale také jejich efektivním uplatňováním v praxi. Navazuje na předchozí rozhodnutí, zejména *M.C. proti Bulharsku*, v němž ESLP v roce 2003 zdůraznil povinnost států chránit jednotlivce před špatným zacházením, včetně toho od soukromých osob, a zajistit účinné vyšetřování a trestání sexuálních trestných činů. Platnost těchto zásad potvrdil Soud také v pozdějších rozsudcích *J.L. proti Itálii* (2021), *B.V. proti Belgii* (2017), *M.G.C. proti Rumunsku* (2016) nebo *M.G. proti Litvě* (2024), o kterém jsme psali v dubnu [1]. Ačkoli červnový rozsudek nepřináší oproti předchozím rozhodnutím ESLP nové zásady, hraje klíčovou roli při implementaci zavedených zásad do českého právního systému. Podle čl. 46 odst. 1 Úmluvy jsou totiž rozsudky vydané v řízení proti České republice pro stát závazné. Z toho plynou tři hlavní povinnosti: zaplatit stěžovateli přiznanou částku, přijmout individuální opatření k nápravě situace stěžovatele a zavést obec-

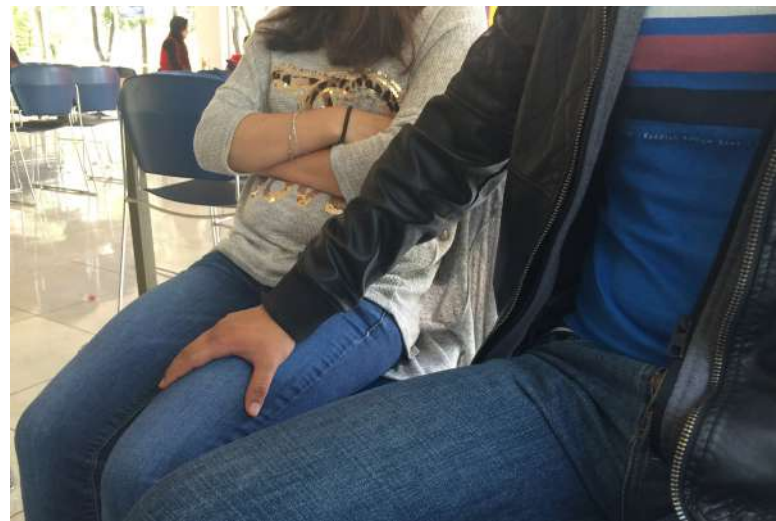
ná opatření, která mají zabránit opakování podobných porušení lidských práv v budoucnosti.[2]

Ze zprávy Skupiny odborníků pro boj proti násilí na ženách a domácímu násilí (GREVIO) ze září 2023 vyplývá, že ve smluvních státech Úmluvy existují čtyři různé přístupy ke kriminalizaci sexuálního násilí. Jeden z nich vyžaduje použití síly, nátlaku nebo zneužití zranitelnosti. Dvoustupňový přístup vyžaduje použití síly, hrozby nebo nátlaku, ale uznává také další trestný čin založený výhradně na absenci souhlasu. Podle modelu “ne znamená ne” je znásilněním každý pohlavní styk, s nímž jeden z účastníků nesouhlasí a tento nesouhlas jakkoli srozumitelně projeví navenek. Model afirmativního souhlasu, známý jako “pouze ano znamená ano”, vyžaduje dobrovolnou účast všech stran, aby sexuální akt nebyl trestný. GREVIO doporučuje přístup založený na afirmativním souhlasu, který je nejvíce v souladu s duchem Úmluvy a s cíli prevence a ochrany obětí. Tento model má totiž větší šanci zvýšit povědomí společnosti o genderových předsudcích a stereotypech, které se u případů sexuálních trestných činů často projevují.

Případ *Ž. proti České republice* potvrzuje trend v evropském právu, který klade důraz na souhlas jako klíčový prvek při posuzování sexuálních trestných činů. ESLP se odklonil od rigidního přístupu vyžadujícího fyzický odpor oběti a zdůraznil, že absence souhlasu je dostatečným důvodem pro kriminalizaci sexuálních aktů. Tento přístup přebírá i Česká republika, která v dubnu 2024 schválila návrh zákona redefinující znásilnění jako pohlavní styk bez souhlasu (podle přístupu „ne znamená ne“). Novela v některých případech zvyšuje trestní sazby za znásilnění oproti stávající právní úpravě a zavádí nový trestný čin sexuálního útoku zahrnující sexuální trestné činy bez penetrace.[3] Jisté změny se od České republiky očekávají nezávisle na tomto rozsudku i z pohledu unijního práva. Dne 13. června 2024 vstoupila v platnost Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) o potírání násilí na ženách a domácího násilí, jejímž cílem je zaručit minimální úroveň ochrany před tímto násilím v celé Evropské unii. Členské státy ji musí implementovat do 14. června 2027.[4] Společná definice znásilnění však na úrovni EU i nadále chybí.

Poznámky

- [1] Marešová, J. (2024). Jaký je pohled Evropského soudu pro lidská práva na ukládání mírných trestů za sexuálně motivované trestné činy? *Bulletin lidských práv*, 2024(3), 13-15.
- [2] Petrov, J. (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. *Právník 2019(2)*, 170.

K efektivnímu trestání genderově podmíněného násilí by měla přispět i nová evropská směrnice [4]

- [3] Vladimír Řepka. (2024, duben). *Poslanci jednomyslně schválili redefinici znásilnění* [tisková zpráva]. Získáno z <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/poslanci-jednomyslne%C4%B-schv%C3%A1lil-redefinici-zn%C3%A1siln%C4%Bn%C3%AD>
- [4] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1385, ze dne 14. května 2024 o potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32024L1385&qid=1721707841755>.

Zdroje

- Evropský soud pro lidská práva. 2024. Dostupné z <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234270>.
- Evropský soud pro lidská práva. 2003. Dostupné z <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61521>.
- GREVIO. (2023) *4th General Report on GREVIO's activities*. Dostupné z <https://rm.coe.int/4th-general-report-on-grevio-s-activities/1680aca199>.
- Petrov, J. (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. *Právník 2019(2)*, 163-181.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1385, ze dne 14. května 2024 o potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32024L1385&qid=1721707841755>.

Fotografie

- [1] Stěžovatelka byla v době sexuálních útoků studentkou Teologické fakulty v Praze. Praha-Dejvice Arcibiskupský seminář 2, autor: VitVit, 3. září 2016, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.
- [2] Stěžovatelka byla obětí zneužívání ze strany kněze také v 90. letech. Father-873830_1280, autor: Senlay, 5. srpen 2015, zdroj: Pixabay.com, CCo 1.0 DEED.
- [3] Policie na základě restriktivního výkladu dospěla k závěru, že nedošlo ke spáchání trestného činu. Příslušníci Policie České republiky, autor: Dezidor, 7. červenec 2008, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0 DEED.
- [4] K efektivnímu trestání genderově podmíněného násilí by měla přispět i nová evropská směrnice Bullying Sexual, autor: Edith Castro Roldán, Oscar Manuel Luna Nieto, 6. březen 2015, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED. Upraveno: oříznutí.

Aktuality evropské sekce

Jan Nevlída

Velká Británie nemusí poskytnout odškodnění všem obětem justičního omylu

Dne 11. června 2024 vydal Evropský soud pro lidská práva (ESLP) rozsudek ve věci Nealon a Hallam proti Spojenému království týkající se odsouzení dvou mužů. Sam Hallam a Victor Nealon byli odsouzeni za velmi závažné trestné činy, a to za vraždu a pokus o znásilnění. Později byly jejich rozsudky zrušeny a oba muži byli osvobozeni. Ani jednomu ale britská vláda neposkytla jakoukoliv formu odškodnění za roky strávené ve vězení. Nealon strávil ve vězení 17 let, než byl jeho rozsudek zrušen. Hallam byl uvězněn na 7 let.

Britský zákon o trestním soudnictví z roku 1988 po úpravě z roku 2014 vyžaduje po žadatelích o odškodnění splnění náročné podmínky. Neprávem odsouzení musí prokázat, že nové důkazy, které vedly ke zrušení jejich odsouzení, prokazují jejich nevinu nade vší rozumnou pochybnost. Existuje tedy kategorie lidí, kteří nemají nárok na odškodnění podle zákona, přestože kvůli justičnímu omylu strávili neoprávněně čas ve vězení. Stěžovatelé Hallam a Nealom tvrdí, že zavedený systém odškodnění je v rozporu s presumpcí nevinu a porušuje jejich právo na spravedlivý proces podle článku 6 Úmluvy.

ESLP rozhodl, že k porušení článku 6 Úmluvy nedošlo. Soud uvedl, že jeho úlohou není určovat, jak by státy měly řešit morální závazek vůči osobám, které odsoudily neprávem. Soud dále zdůraznil, že čl. 6 Úmluvy nezaručuje neprávem odsouzené osobě právo na odškodnění za justiční omyl. Spojené království se mohlo svobodně rozhodnout, jak by měl být „justiční omyl“ definován, a kdo z lidí, jejichž odsouzení bylo zrušeno v odvolání, by měl mít nárok na odškodnění.

Právníci stěžovatelů uvedli, že budou naléhat na vládu, aby upravila systém odškodnění pro neprávem odsouzené. Do případu se vložil i právní think tank Justice. Výkonná ředitelka Fiona Rutherfordová řekla, že *“Je načase, aby vláda urychleně přepracovala kompenzační režim. Ti neprávem odsouzení*

Oběť justičního omylu nemá v Británii nárok na odškodnění ve všech případech[1]

a uvěznění by měli dostat odměnu, na kterou mají nárok, humánním, spravedlivým a včasným způsobem.“

Odsouzení za žebráání neporušuje Úmluvu

V polovině června 2024 se ESLP ve věci *Dian proti Dánsku* zabýval problematikou kriminalizace chudoby. Stížnost v této věci podala osoba, která byla odsouzena ke dvaceti dnům odnětí svobody za žebráání na pěší zóně v Kodani. Stěžovatel odsouzení napadl u ESLP v návaznosti na porušení článku 8 (právo na respektování rodinného a soukromého života) a článku 10 (svoboda projevu) Úmluvy. Při rozhodování ESLP vycházel z rozsudku ve věci *Locatus proti Švýcarsku*. V tomto případě ESLP rozhodl, že stěžovatelka, která se nachází ve zjevně zranitelné situaci, má právo pokusit se uspokojit své základní potřeby prostřednictvím žebráání.

V případě *Dian* však ESLP prohlásil stížnost za nepřijatelnou, neboť se některé okolnosti od případu *Lacatus* odlišovaly. Zaprvé měl stěžovatel i jiné zdroje příjmu než z žebráání, prodával totiž noviny a sbíral láhve. Dánsko navíc neukládá plošný zákaz žebráání. Osoba tedy mohla být za žebráání odsouzena pouze tehdy, pokud k němu došlo osobním způsobem, obtěžovalo veřejnost a osoba byla předem upozorněna. Navíc zákaz žebráání platí na ulicích pro pěší, na nádražích, v supermarketech nebo před nimi a ve veřejné dopravě. Podle ESLP může stěžovatel i nadále žebřat v Kodani a na dalších místech

Odsouzení za žebření ve věci Dian proti Dánsku neporušilo Úmluvu [2]

v Dánsku mimo uvedené oblasti za předpokladu, že tím osobně nebude obtěžovat veřejnost.

ESLP dospěl k závěru, že právo na respektování rodinného a soukromého života se na případ nevztahuje a v případě porušení svobody projevu daná věc nevykazuje žádný náznak porušení. Soud stížnost jednomyslně zamítl jako zjevně nepřijatelnou.

Rozšíření používání úředního jazyka není diskriminační

V roce 2018 Lotyšsko přijalo legislativní změny pro předškolní vzdělávání. Změna rozšířila používání úředního jazyka, lotyštiny, v předškolním vzdělávání. Proti změně se však ohradila rusky mluvící menšina. Ve věci *Djeri a další proti Lotyšsku* se stěžovatelé u ESLP domáhali vyslovení porušení článku 14 (zákaz diskriminace) a článku 2 Protokolu č. 1 (právo na vzdělání) Úmluvy.

ESLP jednomyslně rozhodl, že Lotyšsko svými kroky neporušilo Úmluvu. Soud zejména konstatoval, že opatření přijatá lotyšskou vládou k rozšíření používání úředního jazyka v předškolních zařízeních byla přiměřená a nezbytná k přípravě žáků na základní vzdělávání, k zajištění jednoty ve vzdělávacím systému a k zajištění dostatečného úroveň lotyštiny, aby se obyvatelé mohli účinně podílet na veřejném životě.

Soud zdůraznil, že posílení lotyštiny po desetiletích sovětské nadvlády a usnadnění rovného přístupu ke vzdělávacímu systému jsou legitimními cíli. Kromě toho bylo v tomto případě dalším cílem připravit děti předškolního věku na základní vzdělávání. Po-

dle soudu tak lotyšská legislativa nediskriminuje rusky mluvící menšiny a neporušuje právo na vzdělání.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. 2024. Rozsudek ve věci *Nealon a Hallam proti Spojenému království*. Získáno z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234468>

Dugan, E. & Hattenstone, S. (2024, červen 11). UK system for wrongful conviction payouts is lawful, European court rules. *guardian*. Získáno z: <https://www.theguardian.com/law/article/2024/jun/11/uk-system-wrongful-conviction-payouts-lawful-european-court-rules>

Graham, L. (2024, červen). A Constitutional Clash Averted: Nealon and Hallam v United Kingdom and the Presumption of Innocence. *uk constitutional law*. Získáno z: <https://ukconstitutionallaw.org/2024/06/13/lewis-graham-a-constitutional-clash-averted-nealon-and-hallam-v-united-kingdom-and-the-presumption-of-innocence/>

Ploszka, A. (2024, červenec): Poverty as a Crime: City of Grants Pass v. Johnson and Dian v. Denmark. *VerfBlog*. Získáno z: <https://verfassungsblog.de/poverty-as-a-crime/>

Evropský soud pro lidská práva. 2024. Rozhodnutí ve věci *Dian proti Dánsku*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234499>

Evropský soud pro lidská práva. 2024. Rozsudek ve věci *Djeri a další proti Lotyšsku*. Získáno z: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-235015>.

Fotografie

[1] Oběť justičního omylu nemá v Británii nárok na odškodnění ve všech případech. *HistoricMNSupreme*, autor: Jonathunder, 18. duben 2008, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.

[2] Odsouzení za žebření ve věci Dian proti Dánsku neporušilo Úmluvu. *Begging Position*, autor: Michael Coghlan, 226. září 2012, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0 DEED.

[3] Lotyšsko rozšířením lotyštiny v předškolním vzdělávání nepostupovalo diskriminačně. *Flag of Latvia*, autor: txd, 25. březen 20058, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0 DEED. Upraveno: oříznutí.

Lotyšsko rozšířením lotyštiny v předškolním vzdělávání nepostupovalo diskriminačně [3]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: *Michaela Stenzelová a Alžběta Dvořáková*

Byznys versus morálka: Náležitá péče soukromých společností v ozbrojených konfliktech

Daniela Skácelíková

Války a ozbrojené konflikty pro některé společnosti představují nelehké dilema z hlediska probíhajícího obchodu či výroby v postižené oblasti. Soukromé společnosti by měly v ozbrojených konfliktech dodržovat zvýšenou náležitou péči neboli *heightened due diligence* v respektu k lidským právům. To však může vyžadovat složitá rozhodnutí v mnohdy nejednoznačných situacích.

Náležitá péče a ozbrojený konflikt

Náležitá péče neboli *due diligence* [1] soukromých firem zjednodušeně znamená, že společnosti mají v rámci své činnosti aktivně zjišťovat skutečné a potenciální lidskoprávní dopady svého jednání, vyvarovat se působení jakýchkoli škod a případně se podílet na nápravě vzniklé újmy. V kontextu dodržování povinnosti náležité péče ze strany soukromých společností byl stěžejní především rok 2011, kdy Rada OSN pro lidská práva přijala Obecné zásady OSN pro byznys a lidská práva (*UN Guiding Principles on Business and Human Rights*, dále „UNGP“).

V rámci ozbrojeného konfliktu se kromě běžných standardů mezinárodního práva a lidskoprávních úmluv uplatňuje také mezinárodní humanitární právo. Hlavní pravidla ochrany osob během ozbrojených konfliktů zakotvují čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 [2], jejichž společné články 2 a 3 mimo jiné stanovují, že pravidly se mají řídit státy, které jsou stranami mezinárodního konfliktu, a všechny strany konfliktu v případě ostatních konfliktů.

Striktně vzato se tak humanitární právo vztahuje pouze na společnosti přímo se účastníci ozbrojeného konfliktu, například formou podpory určité strany konfliktu, nebo jejichž aktivity jsou úzce spjaty

Války se netýkají jen vojáků, ale i podnikatelů [1]

s vedením války. Podle většiny doporučení pro podniky ve válečných zónách by tyto společnosti ale měly k humanitárnímu právu minimálně přihlížet ve všech případech, přičemž náležitou péči by měly dodržovat neustále. Porušování těchto standardů přitom může vést až k trestnímu stíhání společností a jejich představitelů, typicky kvůli podezření ze spoluúčasti na válečných nebo ostatních zločinech definovaných ve statutu Mezinárodního trestního soudu.

Snahy mezinárodního prostředí určit jasná pravidla

Dokument UNGP, jakožto hlavní referenční rámec pro byznys a lidská práva, byť není právně závazným nástrojem, se situacím během ozbrojeného konfliktu věnuje pouze okrajově. Konkrétně kromě

obecných doporučení ohledně náležité péče uvádí v doprovodném komentáři k bodu 12, že v situaci ozbrojeného konfliktu se firmy mají řídit také humanitárním právem.

Poněkud vágní přístup UNGP k ozbrojeným konfliktům vedl OSN, a především její Pracovní skupinu zaměřenou na oblast byznysu a lidských práv, k další expertíze v této oblasti. Skupina v roce 2020 publikovala zprávu věnovanou přímo obchodním aktivitám v konfliktních a post-konfliktních oblastech, v níž se zaměřila na zvýšená rizika porušování lidských práv během konfliktů. Ta mají podle pravidla proporcionality [3] společnosti vést ke zvýšené náležité péči (heightened human rights due diligence, dále „HHRDD“). Na tento report o dva roky později navázala příručka *Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict-Affected Contexts*, vydaná Pracovní skupinou OSN pro byznys a lidská práva a Rozvojovým programem OSN.

Mimo OSN se zodpovědnému přístupu firem k dopadům svých aktivit v oblastech ozbrojených konfliktů věnují také například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj [4], Evropská unie [5] nebo Mezinárodní výbor Červeného kříže [6].

Jak na obchod ve válečné zóně

Příručka *Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict-Affected Contexts* [7] v současnosti představuje nejucelenější návod, jak by společnosti působící v oblastech konfliktu měly postupovat. Základním principem HHRDD je to, že společnosti si musí být vědomy, že přestože nestojí na žádné straně konfliktu, jejich přítomnost v oblasti se neobejde bez dopadů – jejich výrobní či obchodní aktivita totiž vždy do určité míry ovlivňuje dynamiku konfliktu. Nejdůležitějším pravidlem tedy je, že společnosti musí vyhodnocovat vliv svých aktivit nejen na lidská práva, ale i na konflikt samotný.

Stěžejní je, aby společnosti konfliktu a jeho účastníkům dobře porozuměly, což není snadný úkol. Příručka se proto snaží podnikům přiblížit, jak rozpoznat situaci, kdy je na místě jednat a přijmout přiměřená opatření. Uvádí mnoho otázek, které by si představitelé společností měli položit, aby správně odhadli dopady svého podnikání v oblasti konfliktu. Ty se týkají například vlivu podnikatelské činnosti na pozice jednotlivých stran konfliktu či dostupných možností alternativního vedení živnosti.

Dle příručky by společnosti měly identifikovat svou roli a případnou zodpovědnost v konfliktu, zabránit negativním dopadům své činnosti, průběžně vyhodnocovat přijatá opatření a v přiměřené míře o nich informovat zainteresované subjekty a veřejnost. Případné přerušování činnosti v dané oblasti by společnosti měly důkladně promyslet a současně vyhodnotit jeho potenciální důsledky. Přistoupit by k němu měly pouze, pokud neúměrně nezvýší napětí v místě konfliktu, přičemž by jej měly provést podle předem připravené strategie zmírňující negativní následky. Dokument rovněž klade důraz na to, aby se společnosti principy HHRDD řídily nepřetržitě, a to od prvních náznaků násilí až po post-konfliktní fázi.

Od těžby nerostných surovin k výrobcům moderních technologií

Prolínání zájmů podniků a válek není novým fenoménem a s vývojem mezinárodního obchodu a mezinárodní bezpečnosti zůstává postavení soukromých společností nadále komplikované. Tuto skutečnost demonstruje například problematika tzv. konfliktních minerálů (*conflict minerals*; konkrétně tantal, cín, wolfram a zlatá ruda), za něž jsou považovány zejména strategické nerosty, které se těží také v Demokratické republice Kongo, kde se na jejich těžbě obohacují ozbrojené skupiny, a těžba tak nepřímou podporou pokračování vleklého konfliktu v zemi.

Prostřednictvím dodavatelských řetězců se tyto suroviny v posledních letech dostávaly údajně také do produktů různých technologických společností jako jsou Apple nebo Microsoft. Některé z nich proto čelily kritice za zanedbávání náležité péče kvůli

Těžba nerostů v Demokratické republice Kongo [2]

nedostatečně důslednému sledování, kde a s jakými lidskoprávními dopady byly vyrobeny komponenty jejich produktů.

Závažné důsledky mohou vyplývat pro společnosti ve zbrojařském průmyslu, a to zejména v případech, kdy jsou zbraně použity k páčání mezinárodních zločinů nebo k porušování humanitárního práva. S proměňujícím se způsobem boje čelí složitým výzvám také společnosti vyrábějící moderní technologie, poskytující telekomunikační spojení a provozující sociální sítě.

Izrael a Palestina, obzvláště sporná oblast pro podnikání

V posledních měsících se velká pozornost upíná ke společnostem působícím v Izraeli, a to především na okupovaných palestinských územích a v rámci boje proti teroristickému hnutí Hamás.

Tlaku zde čelí zejména výrobci technologií, kteří jsou často podezříváni z poskytování systémů umělé inteligence k zaměřování Hamásu, aniž by byl brán ohled na civilní oběti, k nezákonnému sledování osob či šíření dezinformací a omezování přístupu k internetu v Gaze. Organizace Business & Human Rights Resource Centre v této souvislosti oslovila 104 technologických společností působících v oblasti s dotazníkem, jehož cílem bylo zjistit, do jaké míry jsou společnosti transparentní a dodržují HHRDD. Absolutní většina 100 společností na žádost nereagovala.

Dopady ruské agrese na Ukrajině na světový byznys

Situace je pro soukromé společnosti složitější, když je probíhající konflikt považován za nelegální podle mezinárodního práva. Společnosti působící ve státě vedoucím válku musí pečlivě zvážit a vyhodnotit, zda se svými aktivitami nepodílí na válečných zločinech.

Například francouzská ropná společnost TotalEnergies ve Francii v nedávné době čelila dvěma žalobám dvou neziskových organizací, které ji obviňovaly z podílení se na válečných zločinech páchaných ruskou armádou. Tvrdily přitom, že palivo produkované TotalEnergies mělo být používáno ruskými válečnými letadly při ostřelování Ukraji-

Například McDonald's se z Ruska v roce 2022 stáhl [3]

ny. Francouzské soudy ale obě žaloby zamítly pro procedurální nedostatky.

Obchodem ke světovému míru?

Kontroverzní obchodní aktivity jsou spojovány i s dalšími konflikty. Například ve Švédsku pokračují soudní jednání s představiteli ropné společnosti Lundin Energy obviněných ze spoluúčasti na válečných zločinech spáchaných v Jižním Súdánu a ve Francii se společností dodávající stavební materiály Lafarge podezřelé ze spoluúčasti na zločinech proti lidskosti, válečných zločinech a financování terorismu v Sýrii.

Obecně přitom převažuje představa, že mezinárodní obchod přispívá spíše k udržení míru než k vedení válek. Investice společností také vytvářejí pracovní příležitosti a vedou k rozvoji oblasti. Kontroverze okolo výroby a obchodu v místech, kde probíhá ozbrojený konflikt, by proto neměly firmy vést k ukončení veškerých aktivit v těchto oblastech, ale ke zodpovědnému přístupu v rámci jejich obchodní činnosti za neustálého hodnocení jejího dopadu.

Poznámky

- [1] Někdy se v českém prostředí lze setkat také s podobnými překladky, jako náležitá pečlivost nebo náležitá pozornost.
- [2] Kromě čtyř Ženevských úmluv, podepsaných všemi státy světa, a jejich dodatkových protokolů tvoří humanitární právo ještě haagské úmluvy a další zdroje.

- [3] Zvýšené riziko podílení se na porušování lidských práv by společností mělo vést k o to větší obezřetnosti.
- [4] Konkrétně v dokumentech *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*, jehož první verze byla publikována již v roce 1976, a *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*. Jednání společností ze států respektujících tyto směrnice OECD mohou být zhodnocována na národních kontaktních místech OECD.
- [5] Na společnosti sídlící v Evropské unii dopadá například Směrnice o náležitě péči podniků v oblasti udržitelnosti z června 2024. Ta mimo jiné uvádí, že během konfliktů by společnosti měly jednat v souladu s humanitárním právem a možnost využívat zmiňovanou příručku OSN.
- [6] Dokument Mezinárodního výboru Červeného kříže *Business and International Humanitarian Law* se blíže věnuje právům a povinnostem společností v rámci mezinárodního humanitárního práva.
- [7] Příručka je dostupná na odkazu https://www.undp.org/sites/g/files/zskgkz326/files/2022-06/UNDP_Heightened_Human_Rights_Due_Diligence_for_Business_in_Conflict-Affected_Context.pdf.

Zdroje

- Brigham, K. (2023, únor 15). How conflict minerals make it into our phones. *CNBC*. Získáno z <https://www.cnbc.com/2023/02/15/how-conflict-minerals-make-it-into-our-phones.html>.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2016, listopad 15). *Lafarge lawsuit (re complicity in crimes against humanity in Syria)*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/lafarge-lawsuit-re-complicity-in-crimes-against-humanity-in-syria/>.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2021, listopad 11). *Lundin Energy lawsuit (re complicity in war crimes, Sudan)*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/lundin-petroleum-lawsuit-re-complicity-war-crimes-sudan/>.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2023, březen 13). *Western-made components found in weapons used in Russia's suspected Ukraine war crimes, new investigation reveals*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/western-made-components-found-in-weapons-used-in-russias-suspected-ukraine-war-crimes-new-investigation-reveals-incl-cos-responses-non-responses/>.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2024). *Russian military aggression in Ukraine*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/big-issues/global-spotlight/russian-military-aggression-in-ukraine/>.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2024, duben 18). *Switched off: Tech company opacity & Israel's war on Gaza*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/from-us/briefings/tech-sector-opt-analysis-2024/>.
- Business & Human Rights Resource Centre & Abuladze, A. & Clements, M. (2023, prosinec 14). *Corporate legal obligations, human rights, and conflict: increased risk and responsibility*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/blog/corporate-legal-obligations-human-rights-and-conflict-increased-risk-and-responsibility/>.
- Business & Human Rights Resource Centre & AFP. (2023, březen 30). *France: Two NGOs file new lawsuit against TotalEnergies for alleged complicity in Russia's war crimes in Ukraine*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/france-two-ngos-file-new-complaint-to-court-against-totalenergies-which-they-accuse-of-complicity-in-russian-war-crimes-in-ukraine/>.
- Business & Human Rights Resource Centre & Bryk, L. & Sluiter, G. (2022, březen 22). *Russia: Academic analysis shows why companies should cease business activities to avoid corporate criminal liability risks*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/russia-academic-analysis-shows-why-companies-should-cease-business-activities-to-avoid-corporate-criminal-liability-risks/>.
- European Union. (2024, červen 13). *Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859*. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj>.
- Franceinfo & Radio France. (2024, duben 10). *Complicité de crimes de guerre russes en Ukraine : la justice française déclare irrecevable une plainte contre TotalEnergies*. *franceinfo*. Získáno z https://www.francetvinfo.fr/societe/justice/complicite-de-crimes-de-guerre-russes-en-ukraine-la-justice-francaise-declare-irrecevable-une-plainte-contre-totalenergies_6478670.html.
- Herzberg, A. (2020, duben 30). *Submission to the Working Group on Business and Human Rights Project on Business in Conflict and Post-conflict Contexts: Corporate Due Diligence in Situations of Armed Conflict*. Dostupné z <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/2019Survey/OtherStakeholders/AnneHerzberg.pdf>.
- International Committee of the Red Cross. *The Geneva Conventions of 12 August 1949*. Dostupné z <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf>.
- International Committee of the Red Cross. (2006). *Business and International Humanitarian Law*. Dostupné z https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc_002_0882.pdf.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. *Responsible Business Conduct*. Získáno z <https://www.oecd.org/en/topics/responsible-business-conduct.html>.
- Sarandrea, L. (2022, červen 22). *Business and human rights in conflict*. *UNDP Blog*. Získáno z <https://www.undp.org/blog/business-and-human-rights-conflict>.
- UN General Assembly. (2020, červenec 21). *Resolution A/75/212: Issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises*. Dostupné z <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/190/21/pdf/n2019021.pdf?token=nMkOV0T4aRLHgQk2kq&fe=true>.
- UN OHCHR. *The business, human rights and conflict-affected regions project*. Získáno z <https://www.ohchr.org/en/business-and-human-rights/business-human-rights-and-conflict-affected-regions-project>.
- UN OHCHR. *Working Group on Business and Human Rights: Corporate human rights due diligence – identifying and leveraging emerging practices*. Získáno z <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/wg-business/corporate-human-rights-due-diligence-identifying-and-leveraging-emerging-practices>.
- UN OHCHR. (2011). *Guiding Principles on Business and Human Rights*. Dostupné z https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf.
- Working Group on Business and Human Rights & United Nations Development Programme. (2022). *Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict-Affected Contexts: A Guide*. Dostupné z https://www.undp.org/sites/g/files/zskgkz326/files/2022-06/UNDP_Heightened_Human_Rights_Due_Diligence_for_Business_in_Conflict-Affected_Context.pdf.

Fotografie

- [1] Války se netýkají jen vojáků, ale i podnikatelů. Allied soldier World War II, autor: Michal Mañas, 10. září 2005, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0 DEED.
- [2] Těžba nerostů v Demokratické republice Kongo. Conflict minerals 6 – Lezhnev, autor: Enough Project, 21. duben 2010, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0 DEED.
- [3] Například McDonald's se z Ruska v roce 2022 stáhl. Russian McDonald's, autor: Sandra Cohen-Rose and Colin Rose, 13. září 2010, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0 DEED.

Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Karin Lišková

Thajsko se stane první zemí v jihovýchodní Asii, která zlegalizuje manželství pro stejnopohlavní páry

Thajský senát v červnu schválil drtivou většinou hlasů návrh zákona o rovnosti manželství. Thajsko se tak stane první zemí v jihovýchodní Asii legalizující manželství osob stejného pohlaví. Návrh zákona, který byl v zemi připravován deset let, senátoři schválili 130 hlasy ve prospěch návrhu a pouhými čtyřmi proti. Nyní musí zákon schválit thajský král.

Nová legislativa umožní párům stejného pohlaví uzavírat manželství a požívat stejná práva jako heterosexuální páry, a to včetně těch, která se týkají adopce dětí, informování o zdravotním stavu nebo dědictví. Pro komunitu LGBTQ+, vůči níž je Thajsko známo svou tolerancí a přijetím, se jedná o historický okamžik.

Lidskoprávní organizace rozhodnutí vítají a považují jej za velké vítězství. Přestože se jedná o významný krok vpřed v oblasti rovnosti a lidských práv v Thajsku, někteří aktivisté zákon kritizují za to, že neuznává transgenderové a nebinární osoby, kterým nebude nadále umožněno změnit pohlaví v dokladech totožnosti.

Nejvyšší soud USA rozhodl, že pro Donalda Trumpa částečně platí imunita vůči stíhání za činy v úřadu

Nejvyšší soud USA vydal na začátku července přelomové rozhodnutí, v němž stojí, že bývalý prezident Donald Trump nemůže být stíhán za činy, kterých se dopustil v rámci svých ústavních pravomocí jako prezident USA. Poprvé v historii USA je představiteli země uznána určitá forma prezidentské imunity vůči trestnímu stíhání.

Rozhodnutí soudu znamená, že Trump je imunní vůči trestnímu stíhání za úřední úkony učiněné během jeho prezidentství, včetně rozhovorů s úředníky ministerstva spravedlnosti a interakcí s viceprezidentem Mikem Pencem. Tato imunita se vztahuje na činy, které lze zařadit do úkonů v rámci „vnějšího

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA čelí kritice [1]

perimetru“ prezidentových oficiálních povinností, jak je definoval soud.

Soud posuzoval, zda jednání, jehož se měl dle obvinění dopustit při údajném pokusu zvrátit výsledky prezidentských voleb v roce 2020 spadá pod základní ústavní pravomoci prezidenta, úřední úkon související s prezidentskou funkcí nebo neoficiální úkon, který není imunitou chráněn.

Rozhodnutí vyvolalo kritiku ze strany demokratů a právních expertů, kteří tvrdí, že verdikt soudu vytváří nebezpečný precedens a podkopává zásadu, že nikdo nestojí nad zákonem. Prezident Joe Biden uvedl, že rozhodnutí Trumpovi usnadňuje „cestu k diktatuře“.

Případ se nyní vrátí k soudu nižší instance, který bude muset použít test Nejvyššího soudu, aby určil, zda je posuzované jednání chráněno prezidentskou imunitou.

Brazílie zakázala společnosti Meta používat osobní data k trénování svých systémů umělé inteligence

Brazilský úřad pro ochranu osobních údajů (Autoridade Nacional de Proteção de Dados ANPD) nařídil společnosti Meta, aby přestala trénovat své modely umělé inteligence (AI) na osobních údajích brazilských uživatelů, a to s odkazem na „riziko vážného poškození a potíží pro uživatele“. Rozhodnutí přišlo poté, co společnost Meta v květnu

Meta nesmí využívat data Brazilců pro svůj model AI [2]

aktualizovala své zásady ochrany osobních údajů, které jí měly umožnit využívání veřejných dat z brazilských sítí Facebook, Messenger a Instagram k tréninku AI.

Rozhodnutí ANPD vychází ze zprávy lidskoprávní organizace Human Rights Watch, která došla ke zjištění, že rozsáhlý soubor dat s popisky obrázků používaný k trénování modelů AI obsahuje osobní, identifikovatelné fotografie brazilských dětí, což je vystavuje riziku stát se obětmi deepfakes a zneužívání.

Společnost Meta měla během pěti pracovních dnů provést nápravu. V opačném případě by jí hrozila denní pokuta ve výši téměř devíti tisíc amerických dolarů. Společnost uvedla, že její aktualizované zásady již jsou v souladu s brazilskými zákony o ochraně osobních údajů, rozhodnutí však označila za „krok zpět pro inovace a konkurenci v oblasti vývoje umělé inteligence“

Sierra Leone zakázala dětské sňatky

Sierra Leone učinila významný krok vpřed v ochraně práv dívek, když přijala zákon o zákazu dětských sňatků. Nová legislativa znemožňuje komukoli uzavřít sňatek s dívkou mladší osmnácti let. Osobám, které budou shledány vinnými z uzavření dětských sňatků, včetně manželů, rodičů a úředníků, může hrozit až 15 let odnětí svobody a pokuta ve výši přibližně čtyř tisíc dolarů.

Tento zákon je pro účastníky a propagátory kampaní na podporu práv žen a dívek v západní Africe

zásadním úspěchem, nakolik Sierra Leone trpí jednou z nejvyšších měr dětských sňatků, těhotenství mladistvých a úmrtnosti matek na světě. Zákon zavádí mechanismy pro jeho vymáhání a i nárok na odškodnění.

Nová právní úprava je však dle aktivistů bojujících za práva dívek nedostatečná, jelikož neřeší problematiku mrzačení ženských pohlavních orgánů (Female genital mutilation, FGM), které často dětským sňatkům předchází. FGM je v Sierra Leone hluboce zakořeněnou praktikou závažně porušující lidská práva, jež postihuje 83 % žen a dívek.

Zdroje

Brazil: Data Protection authority orders Meta to halt personal data processing for AI training (2024, červenec 3). *Business & Human Rights Resource Centre*. Získáno z <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/brasil-autoridade-nacional-de-prote%C3%A7%C3%A3o-de-dados-determina-suspens%C3%A3o-do-tratamento-de-dados-pessoais-para-treinamento-da-intelig%C3%Aancia-artificial-da-meta/>.

Chung, A, Kruzel J. (2024, červenec). US Supreme Court rules Trump has broad immunity from prosecution. *Reuters*. Získáno z <https://www.reuters.com/legal/us-supreme-court-due-ruling-trumps-immunity-bid-blockbuster-case-2024-07-01/>.

Fofana, U. (2024, červenec). Child marriage ban welcomed in Sierra Leone. *BBC*. Získáno z <https://www.bbc.com/news/articles/cx02p44px1do>.

Kamara, J. (2024, červenec). Sierra Leone has banned child marriage - to truly set women free it must end FGM. *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/global-development/article/2024/jul/05/sierra-leone-has-banned-child-marriage-to-truly-set-women-free-it-must-end-fgm>.

Lowell, H. (2024, červenec). US supreme court rules Trump has 'absolute immunity' for official acts. *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2024/jul/01/supreme-court-decision-trump-immunity-ruling>.

Skvělá zpráva: Thajsko se stane první zemí v jihovýchodní Asii, která zlegalizuje manželství pro stejnopohlavní páry (2024, červen 18). *Amnesty International*. Získáno z <https://www.amnesty.cz/zprava/5971/skvela-zprava-thajsko-se-stane-prvni-zemi-v-jihovychozni-asii-ktera-zlegalizuje-manzelstvi-pro-stejnopohlavni-pary#:~:text=Thajsk%C3%BD%20osen%C3%A1t%2018.,z%C3%A1kona%20p%C5%99ipravovalo%20dlouh%C3%BDch%20deset%20let..>

Thailand approves same-sex marriage (2024, červen 18). *Le Monde*. Získáno z https://www.lemonde.fr/en/asia-and-pacific/article/2024/06/18/thailand-approves-same-sex-marriage_6675056_153.html.

Hye, J. H. (2024, červenec). Brazil Prevents Meta from Using People to Power AI. *Human Rights Watch*. Získáno z <https://www.hrw.org/news/2024/07/03/brazil-prevents-meta-using-people-power-its-ai>.

Fotografie

[1] Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA čelí kritice. Supreme Court of the United States (swag), autor: Pacamah, 28. listopad 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.

[2] Meta nesmí využívat data Brazilců pro svůj model AI. Facebook App on Mobile Phone (46848249812), autor: Tony Webster, 5. leden 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0 DEED.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Jiří Novák

Nejvyšší správní soud: Upřesnění podmínek pro odškodnění nelegálních sterilizací

Barbora Headlandová

Nejvyšší správní soud rozhodl začátkem července ve věci odškodňování protiprávních sterilizací. V rozhodnutí odmítl dosavadní postup Ministerstva zdravotnictví, který žadatelky často stavěl do pozice důkazní nouze, a upřesnil tak nový postup, který bude muset ministerstvo dodržovat.

Nejvyšší správní soud (NSS) se zabýval případem žadatelky, která byla v minulosti protiprávně sterilizována. Ministerstvo zdravotnictví (ministerstvo) její žádost zamítlo, neboť žadatelka nedoložila zdravotnickou dokumentaci, protože byla skartována. Ministerstvo ale zároveň nezohlednilo žádné další důkazy, které žadatelka předložila. Takovýto postup je dle NSS nerespektující a popírá smysl i účel právní úpravy.[1]

Odškodňování protiprávních sterilizací

V lednu 2022 vešel v účinnost nový zákon o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem [2], který měl umožnit odškodnění ženám, jež byly mezi lety 1966 až 2012 protiprávně sterilizovány. Stát jim přiznává odškodnění ve výši 300 000 Kč.

Žádost o odškodnění podalo přes 1 500 žen [1]

NSS rozhodl v případě odškodnění nelegálních sterilizací [2]

O paušální odškodnění mohou žádat osoby, které podstoupily protiprávní sterilizaci od 1. července 1966 do 31. března 2012 na území České republiky (pokud k zákroku došlo před rokem 1989 na území dnešního Slovenska, nelze poškozeným nárok přiznat). Ženy mohou podávat žádost od 1. ledna 2022 po dobu tří let (viz Zimní Bulletin 2022, s. 40).

Původně se předpokládalo, že nárok na odškodné bude mít zhruba 400 osob s tím, že o odškodné nebudou žádat všechny ženy. Na konci roku 2023 ovšem ministerstvo obdrželo více než 1 500 žádostí o odškodnění. Vyřízeno jich je zatím 785, z toho přes 500 kladně.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

NSS projednával žádost o poskytnutí jednorázového odškodnění, kterou ministerstvo zamítlo s odůvodněním, že nebyly splněny podmínky pro odškodnění – nebyla prokázána nelegálnost sterilizace. Žadatelka nepředložila svoji zdravotnickou dokumentaci z důvodu její skartace, ministerstvo ovšem k žádným jiným důkazům nepřihlédlo (např. čestné prohlášení manžela poškozené či šetření veřejného ochránce práv).

V rozhodnutí NSS nejprve konstatoval, že je třeba mít na paměti smysl a cíl právní úpravy odškodňování za protiprávní sterilizaci. Z nich vyplývá stanovení rozumné hranice mezi důkazní povinností žadatelek na straně jedné a povinností správního

orgánu zajistit stav věci bez důvodných pochybností v nezbytném rozsahu na straně druhé.

Následně NSS připomněl, že je třeba postupovat v obdobných případech citlivě vzhledem k situaci žadatelek a že by měly správní orgány vycházet maximálně vstřícně – obzvláště, když se na způsobené újme velkou měrou podílel samotný stát, který se tak svá pochybení snaží alespoň zčásti odčinit.

Stanovení postupu při odškodňování protiprávních sterilizací

V rozsudku bylo dále zdůrazněno, že existenci nároku na odškodnění lze prokazovat i jinými důkazy než pouze zdravotnickou dokumentací, která může být často již skartována. Ministerstvo musí přihlídnout ke „všem důkazním prostředkům, které mohou přispět k objasnění věci, zejména k výpovědím oprávněné osoby a svědků, znaleckým posudkům a odborným vyjádřením, věcem a listinám“. Prokázání oprávněnosti nároku může být nejen vzhledem k uplynulé době, ale především vzhledem k intimnosti a citlivosti zákroku velmi obtížné. I proto nelze na tyto situace aplikovat běžné postupy správních orgánů, které se uplatňují v řízeních o žádostech.

Správní orgány nemohou po žadatelkách vyžadovat, aby doložily veškerou dokumentaci, která by jednoznačně prokazovala nelegálnost provedené sterilizace. Ministerstvo musí samo aktivně podniknout kroky, aby zjistilo tvrzený stav věci bez důvodných pochybností. U žadatelky postačí, pokud předloží „na první pohled plausibilní tvrzení“, že podstoupila nelegální sterilizaci. Toto tvrzení musí

Některé zdravotnické dokumentace jsou již skartovány [3]

být hájitelné a podpořené indiciemi, které dohromady nepřipouštějí jiné rozumné vysvětlení situace než protiprávní sterilizaci. V takovém případě musí správní orgány považovat podmínky pro přiznání paušální částky za naplněné.

Dopad rozhodnutí do budoucna

NSS tímto rozhodnutím zásadně ovlivnil proces přiznávání odškodnění za nelegální sterilizaci. Ministerstvo zdravotnictví již nebude moci zamítat žádosti pouze na základě chybějící zdravotnické dokumentace, ale vždy bude muset přihlídnout i k ostatním důkazům a tvrzením, které žadatelka předloží. Pokud budou tvrzení dostatečně přijatelná, hájitelná a podepřená indiciemi, budou podmínky nároku považovány za naplněné.

Poznámky

- [1] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. července 2024, sp. zn. 9 As 61/2023.
- [2] Zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů.

Zdroje

- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. července 2024, sp. zn. 9 As 61/2023. Získáno z: <https://ak-vrana.cz/wp-content/uploads/2024/07/ROZSUDEK-9-As-61-2023-65.pdf>.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. listopadu 2023, sp. zn. 4 As 290/2022. Získáno z <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nssc/4-as-290-2022-42>.
- Štefanidesová, A. (2023, 16. listopad). Prezentovali jsme výsledky projektu Vypořádáme se s porodnickým násilím. *llp.cz*. Získáno z <https://llp.cz/blog/prezentovali-jisme-vysledky-projektu-vyporadame-se-s-porodnickym-nasilim/>.
- Štefanidesová, A. (2022, 29. listopad). Protiprávní sterilizace: Jak (ne)funguje odškodňovací mechanismus? [příspěvek na blogu]. Získáno z <https://pravo21.cz/spolecnost/protipravni-sterilizace-jak-nefunguje-odskodnovaci-mechanismus>.
- Šudová, D. (2022, 29. březen). Zákrok, který jim změnil život. Ženy mohou nově žádat stát o odškodné za protiprávní sterilizace. [příspěvek na blogu]. Získáno z <https://www.centrumlidskaprava.cz/zakrok-ktery-jim-zmenil-zivot-zeny-mohou-nove-zadat-stat-o-odskodne-za-protipravni-sterilizace>.

Fotografie

- [1] Žádost o odškodnění podalo přes 1 500 žen. Cardiac surgery operating room, autor: Pfree2014, 5. listopad 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.
- [2] NSS rozhodl v případě odškodnění nelegálních sterilizací. Nejvyšší správní soud ČR II, autor: Millenium187, 17. červenec 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 DEED.
- [3] Některé zdravotnické dokumentace jsou již skartovány. Paper shredder news, autor: Papershredder1, 20. červenec 2008, zdroj: Wikimedia Commons, CCo 1.0 DEED. Upraveno: oříznutí.

Nová naděje pro oběti sexuálního násilí: Ústavní soud ruší odložení kauzy v případě Feri

Anna Pěničková

Ústavní soud zrušil usnesení o odložení trestní kauzy jedné ze stěžovatelek, která se domnívá, že se stala obětí znásilnění. Soud zdůraznil, že orgány činné v trestním řízení (OČTŘ) musí důkladně prošetřovat všechna tvrzení o sexuálním násilí, a to i v případech, kdy se oběť fyzicky nebránila. Článek přibližuje rozhodnutí Ústavního soudu z června 2024, které blíže zkoumá skutkovou podstatu znásilnění a také kvalitu práce OČTŘ.

Ústavní stížnost podalo pět stěžovatelek, jejichž případy OČTŘ odložily primárně pro důkazní nouzi. Ústavní soud (ÚS) rozhodl, že základní práva jedné ze stěžovatelek byla porušena a konkrétněji se zaměřil na problematiku definici znásilnění, která se již dočkala redefinice s účinností od ledna 2025. Soud dále kritizoval OČTŘ za nedostatečné vyšetřování a nařídil znovu prošetřit případ stěžovatelky.

Klíčové momenty před ústavní stížností

Silně medializovaná kauza exposlance Dominika Feriho se dočkala finálního rozsudku v dubnu 2024, když Městský soud v Praze jako odvolací soud potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3, který uložil obžalovanému tříletý nepodmíněný trest odnětí svobody za dvě znásilnění a jeden pokus o znásilnění. Obžalovaný po neúspěšném odvolání nastoupil do vězení a zároveň uvedl, že další cestou bude dovolání k Nejvyššímu soudu.

Obvodní soud pro Prahu 3 se zabýval pouze třemi případy, ačkoli oběti mělo být více. Tyto případy byly však pro důkazní nouzi odloženy. Vyloučení případů policejní orgán odůvodnil tím, že přesto, že se jednalo o sexuální predátorské chování, nezaplnilo znaky žádného trestného činu.

Proti usnesení policejního orgánu podaly stěžovatelky stížnost, kterou Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 3 (OSZ) zamítlo. „U žádných z poškozených

Stěžovatelka, které ÚS vyhověl, s podezřelým krátce tvořila pár [1]

nevznikly pochybnosti o jejich obecné věrohodnosti. To však samo o sobě neznamená, že lze učinit závěr o spáchání trestného činu,“ vysvětluje své stanovisko OSZ. Stěžovatelky dále pokračovaly a podaly podnět k výkonu dohledu, který byl ale Městským státním zastupitelstvím v Praze (MSZP) odložen pro nedůvodnost a fakt, že stěžovatelky vykládají příliš široce pojem bezbrannosti.[1]

Pět obětí se proto hromadně rozhodlo podat ústavní stížnost proti vyrozumění MSZP a usnesením OSZ. Dle stěžovatelek totiž napadenými usneseními došlo k porušení jejich ústavních práv, zejména ústavního práva na účinné vyšetřování.

Role Ústavního soudu v trestním řízení

Čtyři z pěti stěžovatelek ve své ústavní stížnosti neuspěly. Přesto, že se rozhodnutí může zdát striktní, ÚS ve svém nálezu upozorňuje, že nechce bagatelizovat jakýkoli druh nekonsenzuálního sexuálního jednání, ale došel ke stejnému závěru v souvislosti s nedostatečným vylíčením klíčových okamžiků tvrzeného útoku. ÚS dále zdůraznil, že nemůže rozhodovat o povinnosti zahájit trestní stíhání podezřelého, může jen konstatovat, že Česká republika na legislativní úrovni selhala v ochraně lidských práv obětí trestné činnosti. To však ve čtyřech výše zmíněných případech neshledal.

„*Sexualizované a vztahové násilí představuje nejzávažnější běžně se vyskytující druh jednání porušující lidskou důstojnost,*“ uvádí ve svém nálezu ÚS a pokračuje, „*takové jednání porušuje subjektivní práva spadající do věcné působnosti čl. 3 nebo čl. 8 Úmluvy, resp. čl. 7 a čl. 10 Listiny.*“ Principy vycházející z těchto článků jsou součástí tzv. tvrdého jádra lidských práv [2] a odlišují se od ostatních principů svojí absolutní zásadně neomezitelnou povahou. Zároveň je však překročení těchto principů nutné zkoumat podle souhrnného působení okolností každého jednotlivého případu.

ÚS v nálezu vysvětluje, že český zákonodárce vytvořil dostatečný hmotněprávní rámec pro potírání a trestání porušování lidských práv v oblasti sexuální svobody a podle názoru ÚS je nutné individuálního posouzení trestnosti účinné určité skupiny případů.[3] Na to navazuje také Evropský soud pro lidská práva, který konstatuje, že z Úmluvy vyplývá požadavek trestat a účinně potírat veškeré nekonsenzuální sexuální jednání, včetně toho, jemuž se oběť fyzicky nebránila.

Ústavní soud vyhověl jedné ze stěžovatelek [2]

Pokud si partner sundá prezervativ bez souhlasu a pokračuje ve styku, jde o znásilnění [3]

Jak Ústavní soud vykládá pojem znásilnění?

ÚS během výkladu zdůrazňuje potřebu interpretovat ustanovení trestního zákoníku tak, aby chránilo fyzickou a duševní integritu obětí nekonsenzuálních sexuálních činů. ÚS ve svém nálezu podtrhl význam důkladného vyšetřování každého případu sexuálního násilí, i když oběť neprojevila fyzický odpor. Tento přístup vychází z pochopení, že oběti mohou „zamrznout“ a nejsou schopné se fyzicky bránit, což však nezmenšuje závažnost činu a nebrání jeho trestnosti.

ÚS dále kritizoval tendenci OČTŘ interpretovat podmínky trestní odpovědnosti za znásilnění ve prospěch domnělých pachatelů. Tato striktní interpretace v minulosti vedla k odložení kauz a nepotrestání pachatelů. Soud zdůraznil, že v oblasti tvrdého jádra lidských práv nelze uplatňovat princip „in dubio pro libertate“. Naopak, v případech, kdy je prokázáno vážné porušení lidských práv, je nutné preferovat interpretaci, která povede k potrestání pachatele.

Úspěšný případ čtvrté stěžovatelky

V případě čtvrté stěžovatelky ÚS zjistil, že OČTŘ nepostupovaly s dostatečnou péčí a neprováděly důkladné vyšetřování stěžovatelčina tvrzení. Stěžovatelka se ve svém popisu zaměřila na své vnitřní pro-

Kauza se týká exposlance Dominika Feriho [4]

žívání a zpracování situace, avšak policejní orgán se nepokusil zaměřit její výpověď na průběh skutkového děje. ÚS tak konstatoval porušení ústavního práva stěžovatelky na účinné vyšetřování a zrušil napadená rozhodnutí státních zastupitelství.

Ústavní soud v návaznosti na skutkovou podstatu případu čtvrté stěžovatelky, který se týkal sundání prezervativu v průběhu výkonu sexuálního aktu, rozpracoval myšlenku nutnosti zohlednění účelu užívání tohoto prostředku. Uvádí, že v dnešním světě, kde je pohlavní život spojován s prožitkem a pozitivními mezilidskými vztahy, může vynucení riskantní aktivity jako podmínky pohlavního života zásadně ovlivnit psychiku oběti (včetně pocitu ohrožení) a poškodit její duševní integritu.

Rozhodnutí ÚS tak představuje významný krok vpřed v boji proti sexuálnímu násilí a v ochraně práv obětí. Definuje principy interpretace definice znásilnění a zdůrazňuje nutnost důkladného a nestranného vyšetřování všech případů sexuálního napadení. Zároveň dává naději obětem, že se jim dostane spravedlnosti a pachatelé nezůstanou bez trestní.

Poznámky

- [1] MSZP zdůvodňuje, že stěžovatelky v rámci definice bezbrannosti zaměňují vnitřní prožívání s nemožností projevit fyzicky vůli ve vnějším světě a v zásadě tím opomíjejí nezbytný prvek zavinění pachatele, který musí být přinejmenším srozuměn s bezbranností oběti.
- [2] Těchto lidských práv by se neměla týkat žádná derogace, to znamená, že žádný stát je nesmí omezit z žádného důvodu. Klasiky jsou do tvrdého jádra lidských práv řazena: právo na život, právo nebýt mučen ani podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení, právo nebýt držen v otroctví ani v nevolnictví, zákaz retroaktivity trestního práva.

- [3] Článek 3 Úmluvy se zabývá možností dovozovat nároky na činnost státní moci při trestněprávním potírání jednání, které z něj vyplývající práva porušuje.

Zdroje

- Nález Ústavního soudu ze dne 12.6.2024, sp.zn. II. ÚS 527/23. Získáno z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2024/nalez_II-527-23_FI-NAL_Ba___anonymni_.pdf
- Shrnutí nálezu Ústavního soudu ze dne 12.6.2024. Získáno z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2024/Otazky_a_odpovedi_ucinne_vysetrovani_ii.pdf
- Abbasi, K. (2024, červen). Ústavní soud vyhověl oběti sexuálního násilí. OČTR se budou její kauzou znovu zabývat [tisková zpráva]. Získáno z <https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-vyhovel-obeti-sexualniho-nasili-octr-se-budou-jeji-kauzou-znovu-zabyvat>
- Starostová, M. (2024, červen). Feri může být znovu souzen. Ústavní soud uznal stížnost jedné oběti, jejíž případ policie odložila. Získáno z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/feri-muze-byt-znovu-souzen-ustavni-soud-prijal-stiznost-jedne-obeti-jejiz-pripad_2406121506_mst
- ČTK (2024, květen). Exposlanec Feri nastoupil do vězení. Odpyká si tříletý trest za znásilnění a pokus o znásilnění. Získáno z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/exposlanec-feri-nastoupil-do-vezeni-odpyka-si-trilete-odneti-svobody-za_2405271750_edr
- Svoboda, T. (2024, červen). Případ Feri. Obětí sexuálního násilí může být víc, uznal Ústavní soud. Získáno z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-pripad-feri-obeti-sexualniho-nasili-muze-byt-vic-uznal-ustavni-soud-253797>
- Holakovský, M. (2024, duben). Dominik Feri je vinen. Soud ho pravomocně poslal na tři roky do vězení. Získáno z <https://prazsky.denik.cz/krimi/praha-soud-odvolani-dominik-feri-znasilneni.html>

Fotografie

- [1] Stěžovatelka, které ÚS vyhověl, s podezřelým krátce tvořila pár. Holding Hands (243131001), autor: Raúl Ponce, 20. leden 2018, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0 DEED.
- [2] Ústavní soud vyhověl jedné ze stěžovatelek. Ústavní soud, Brno Joštova 4406 sněmovna, autor: Martin Strachoň, 20. únor 2015, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.
- [3] Pokud si partner sundá prezervativ bez souhlasu a pokračuje ve styku, jde o znásilnění. Condoms Package, autor: Khantarak, 2. březen 2023, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.
- [4] Kauza se týká exposlance Dominika Feriho. Dominik Feri – Show Jana Krause (7-8), autor: Show Jana Krause, FTV Prima, 10.květen 2017, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0 DEED.

Derniéra případu (údajného) mučení před krajským soudem

Jakub Dubják

Krajský soud opět rozhodl v kauze poutání vězenkyně ve Věznici Světlá nad Sázavou. Po časově náročném soudním řízení, ve kterém stihly obě instance rozhodnout každá celkem třikrát, se tak věc dostala ke kárnému řízení s dozorcí. Jak soud své překvapivé rozhodnutí odůvodnil a co následovalo po vydání rozsudku? Má celá věc nějakou odezvu na poli preventivních opatření v samotné věznici?

O kauze (údajného) mučení jedné z vězenkyň (poškozené) dozorcí ve Věznici Světlá nad Sázavou (věznice) jste se mohli dočíst poprvé v předchozím Letním Bulletinu (str. 29). Jedna z tehdy zvolených pozic pro trýznivé poutání poškozené připomínala ukřižování Ježíše Krista. O tom, jak již potřetí ve věci rozhodl Okresní soud v Havlíčkově Brodě (okresní soud) jste se posléze mohli dočíst v aktualitách České sekce v loňském Listopadovém Bulletinu (str. 31).

Příběh však uložením podmíněných trestů zdaleka neskončil a ve věci tak již potřetí rozhodl Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (krajský soud). Soud rozhodoval na popud odvolání podaných jak ze strany dozorců, a tak ze strany státního zástupce.

Jak krajský soud finálně rozhodl?

Poslední rozsudek okresního soudu nakonec krajský soud zrušil. Jednoho z dozorců zprostil obžaloby a v případě zbylých pěti věcí postoupil k projednání případného kázeňského přestupku ředitele věznice. O věci již nebude nadále rozhodovat okresní soud a opakující se smyčka již konečně končí. Čas ukáže, zda se věc dostane až k Ústavnímu soudu.

Nosné body odvolání dozorců [1]

Dozorcí namítli, že okresní soud odmítl provést důkazy [2], které navrhli, čímž měl porušit jejich právo na spravedlivý proces. Rozporovali důvěryhodnost poškozené a poukázali na to, že soud dle nich špat-

Krajský soud se s případem střetl již potřetí [1]

ně hodnotil její narůstající agresivitu. Dále namítali, že okresní soud převzal právní názor krajského soudu chybně. Dle dozorců jej vyložil širěji než měl a v rámci snah řídit se jím rozhodl v rozporu s provedenými důkazy; „sám tak fakticky rezignoval na vlastní rozhodnutí o podstatné části skutku“.[3]

V rámci odvolání se dozorcí vyjádřili také k extenzivnímu výkladu ustanovení § 17 odst. 5 zákona o vězeňské službě ohledně podmínek pro použití donucovacích prostředků. Poukázali na možné rozdíly mezi výkladem zastávaným státním zastupitelstvím a způsobem aplikace tohoto ustanovení v sa-

motné věznicí. Dle dozorců se jejich postup nijak neodchyloval od zaběhlé praxe ve věznicí, a tudíž nemohl být trestným činem.

Ve věznicí měla být podmínka agresivity poutaných pojímána „velmi široce“, a to i s ní související bezprostřednost. Dle dozorců byl ve věznicí zastáván i „relativně benevolentní“ výklad ohledně podmínek následovného odpoutávání. Podle dozorců bylo pro posouzení důvodnosti použití poutání „relevantní pouze to, zda byl proveden v mezích výcviku a metodické přípravy příslušníka“.

Dozorcí k výše nastíněným závěrům odkázali na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 To 1108/2022. Ten zde uvedl, že je nezbytné posuzovat „zda průběh zásahu odpovídá metodikám výcviku příslušníků Policie ČR, za jejichž uplatnění nelze zasahujícího policistu shledat trestně či kárně odpovědným“. Z toho vyvodili závěr, že pokud postupovali způsobem „který je v tomto sboru běžný a standardní, nem[ohli] se tím dopustit trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby bez ohledu na to, že daná běžná praxe sama o sobě je rozporná se zákonem“.[4]

Odvolání státního zástupce

Státní zástupce podal odvolání ve prospěch i v neprospěch dozorců. Namítal porušení práva poškozené na účinné vyšetřování. Upozornil na to, že okresní soud v odsuzujícím rozsudku upravil popis skutku a že některé provedené důkazy buďto nezhodnotil vůbec, či pouze částečně. Rozsudek tak považoval za „zcela nepřezkoumatelný“.

Dále státní zástupce poukázal na rozporuplnost mezi výrokem rozhodnutí a jeho odůvodněním. V kontrastu zde stála trýznivost poutání s aprobací postupu dozorců. Okresnímu soudu vytkl také to, že měl „podrobněji posuzovat tvrzení samotných obžalovaných“. Poukázal i na lživost výpovědí dozorců, kterou bylo možné dovodit z kamerových záznamů.

Jak krajský soud své rozhodnutí odůvodnil?

Krajský soud opětovně provedl vybrané důkazy. Z podstatné části pracoval s kamerovými záznamy, přičemž na základě nich poukázal i na možné pochybnosti ohledně celkového počtu použití poutání poškozené. Rovněž zjistil, že poutání k pevnému předmětu bylo v rozhodné době ve věznicí nadužíváno. V rámci hodnocení výpovědi poškozené

Budova Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové [2]

shledal, že nebyla zcela spolehlivou a obsahovala různé nesrovnalosti. Uzavřel, že se nicméně vyjádřila „k prožitku, který skutečně osobně zažila“, a tudíž se nemohlo jednat o ryze smyšlený scénář.

Krajský soud shledal, že pro poutání poškozené nebyl žádný důvod. Mělo se tak jednat o „trýznivé a ponižující zacházení“. Soud dovodil, že poškozená žádného z dozorců fyzicky nenapadla.[5] Nakonec shledal, že v daném případě došlo ke zneužití poutání coby druhu sankce za předchozí nepopíratelně nevhodné chování poškozené. Její chování mohlo

být dle soudu důvodem pro zahájení kázeňského řízení, nikoliv důvodem pro použití poutání, a už vůbec ne opakovaného. K tomu upozornil na povinnost dozorců řídit se zákony při vyhodnocování podmínek pro použití donucovacích prostředků.

Krajský soud shledal, že rozhodnutí okresního soudu trpělo nedostatky ohledně vlastního hodnocení provedených důkazů a odůvodnění závěru o spáchání trestného činu. Rozhodnutí okresního soudu tak označil za značně rozporné, a to zejména s ohledem na jeho odůvodnění. Dle krajského soudu tak okresní soud založil své rozhodnutí o vině obžalovaných na pouhé úvaze. Krajský soud uzavřel, že již „*pro nesoulad použité právní kvalifikace a právní věty ve výroku rozsudku bylo zcela zřejmé, že napadený rozsudek nemůže obstát a musí být zrušen*“.

Co se samotného postupu dozorců týče, krajský soud shledal, že poškozenou připoutali k okenním mřížím způsobem, který byl v rozhodné době ve věznici běžný a jejím vedením aprobovaný. Dále tedy hodnotil subjektivní stránku jednání dozorců. Zde soud uzavřel, že „*nelze s jistotou a bez pochybností dovést povědomí o protiprávnosti a nezákonném postupu, tedy ani naplnění subjektivní stránky nezbytné pro posouzení jednání jako trestného činu*“. Soud tak přenechal věc ke kárnému řízení.

Informace poskytnuté Vězeňskou službou

Vězeňská služba České republiky (VS) v odpovědi na žádosti o poskytnutí informace uvedla bližší informace k následujícímu dění po vydání rozsudku. Dne 27. 2. 2024 došlo k postoupení věci ředitelce věznice, aby věc projednala a také v ní rozhodla.

V případě tří dozorců bylo zahájeno řízení o kázeňském přestupku, které bylo nakonec zastaveno podle § 188 písm. a) zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Ředitelka tedy v případě tří dozorců dospěla k závěru, že se tvrzený skutek nestal, nebo dané jednání nebylo kázeňským přestupkem vůbec.

U zbylých dvou dozorců pak bylo zahájeno řízení. V případě jednoho dozorce ředitelka rozhodla stejně jako o předchozích dozorcích a řízení zastavila. [6] V případě posledního dozorce řízení dále „*probíhá a bude ukončeno předáním rozhodnutí v nejbližší době*“.

Krajský soud věc přenechal ke kárnému řízení [3]

Ředitelka v případě předposledního z dozorců shledala, že k opětovnému poutání poškozené mělo dojít z důvodu její setrávající agrese. Použití pout nakonec shledala za zákonné. V otázce možného administrativního pochybení přihlédla k tehdy zavedené praxi ve věznici. Na základě dostupných dokumentů a hlášení neshledala v tomto směru žádná pochybení. Ředitelka věznice uzavřela, že se plně ztotožňuje s dřívějším závěrem Okresního soudu v Havlíčkově Brodě [7], že nebylo prokázáno, že daný skutek by byl trestným činem neboli zde kárným proviněním.

Co se opatření přijatých v reakci na celou věc týče, VS uvedla celkem dvě. Obě mají být „*bez souvislosti s dotazovanou událostí*“. V dotčené věznicí dle VS, stejně jako v ostatních věznicích, dozorcí využívají kamery na svých uniformách, kterými zachycují výkon služby. Ve svém rozhodnutí však ředitelka věznicí přímo uvedla, že „*v době předmětné události nebyly k dispozici přenosné kamery umístěné na uniformě příslušníků vězeňské služby*“. Dále dochází k úpravě metodiky k použití donucovacích prostředků. Vzhledem k volbě slov „*je upravována*“, nejspíš ještě není proces zcela ukončen.

Poznámky

- [1] Z anonymizované verze rozsudku lze seznat, že odvolání podalo více z obžalovaných dozorců. Každému z nich je však věnovaný nepoměrný počet odstavců odůvodnění, které sami o sobě zabírají jeho většinu. V zájmu stručnosti jsou zde tak odvolání dozorců rozebrána jako celek.
- [2] Např. výslech svědka, který ve věznicí prováděl výcvik dozorců.
- [3] Dozorcí rovněž upozornili na předchozí závěr krajského soudu, dle kterého nelze beze zbytku akceptovat názor státního zástupce, že v podstatě každý z obžalovaných dozorců postupoval se záměrem a vědomím poškozenou poutat protizákonně bez splnění zákonných podmínek.
- [4] Dozorcí připustili, že jejich postup nebyl nejhodnějším, a pokud by byl excesivním, pak by měl být předmětem kárného řízení v rámci zachování principu subsidiarity trestní represe.
- [5] Krajský soud rovněž poukázal na to, že hrozbu fyzického útoku ze strany poškozené obžalovaní dozorcí uvedli až v rámci obhajoby u okresního soudu.
- [6] Rozhodnutí ředitelky věznicí Světlá nad Sázavou Vězeňská služba ČR ve věcech služebního poměru ze dne 9. 7. 2024, č. j. VS-518822-12/ČJ-2024-8023PR.
- [7] Rozsudek Okresního soudu v Havlíčkově Brodu ze dne 11. ledna 2023, č. j. 16 T 17/2021-3041.

Zdroje

- Rozsudek Krajského soudu v Hradci králové – pobočka v Pardubicích ze dne 13. 2. 2024, č. j. 13 To 352/2023 – 3305. Rozsudek byl poskytnut na základě žádosti o poskytnutí informace na základě z. č. 106/1999 sb., v platném znění, podané autorem článku.
- Rozhodnutí ředitelky věznicí Světlá nad Sázavou Vězeňská služba ČR ve věcech služebního poměru ze dne 9. 7. 2024, č. j. VS-518822-12/ČJ-2024-8023PR. Rozhodnutí bylo poskytnuto na základě žádosti o poskytnutí informace na základě z. č. 106/1999 sb., v platném znění, podané autorem článku.
- Sdělení Vězeňské služby České republiky Generální ředitelství Praha ze dne 1. července 2024, č. j. VS-144228-6/ČJ-2024-800040-INFZ. Jedná se o odpověď na žádost o poskytnutí informace na základě z. č. 106/1999 sb., v platném znění, podané autorem článku.
- Sdělení Vězeňské služby České republiky Věznicí Světlá nad Sázavou ze dne 15. srpna 2024, č. j. VS-182499-4/ČJ-2024-8023PR-INFZ. Jedná se o odpověď na žádost o poskytnutí informace na základě z. č. 106/1999 sb., v platném znění, podané autorem článku.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2022, sp. zn. 6 Tdo 1108/2022. Dostupné z https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_nsf/WebSearch/043BC6587F5A8CA8C1258977001D672C?openDocument&Highlight=0.
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Metodika poutání dozná změn [4]

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

- [1] Krajský soud se s případem střetl již potřetí. Budova Krajského soudu v Hradci Králové focená z levé strany, autor: Jan Bouzek. Upraveno: oříznutí.
- [2] Budova Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové, autor: Jan Bouzek. Upraveno: oříznutí.
- [3] Krajský soud věc přenechal ke kárnému řízení. Budova Krajského soudu v Hradci Králové focená z pravé strany, autor: Jan Bouzek. Upraveno: oříznutí.
- [4] Metodika poutání dozná změn. Michelangelo's Rebellious Slave, 1513-1515, 02, autor: sailko, 16. leden 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 DEED.

Aktuality české sekce

Denis Pauk

Mezisoudy.cz

V červnu Ministerstvo spravedlnosti uskutečnilo veřejnou prezentaci nového webu Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva („Kancelář“). Portál s názvem [mezisoudy.cz](https://www.mezisoudy.cz) by měl na jednom místě přehledně zpřístupnit judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu i dokumenty výborů OSN, a to jak odborné, tak laické veřejnosti.

Na webu se nachází několik hlavních nástrojů. Mezi ně patří databáze judikatury, přehledy judikatury, manuály slučitelnosti, mezinárodní lidskoprávní úmluvy a výkladové materiály k nim a informace o řízení před ESLP, stavu výkonu rozhodnutí proti ČR a aktuální judikatuře ESLP. Na webu jsou navíc přehledně zpracovány také různé aktuality a tiskové zprávy, jakož i Zpravodaj kanceláře vládního zmocněnce.

Společně s portálem [mezisoudy.cz](https://www.mezisoudy.cz) Kancelář vytvořila také podcast [Mezisoudy.cz](https://www.mezisoudy.cz). Ten se věnuje implementaci rozsudků Evropského soudu pro lidská práva do vnitrostátního práva. Dostupný je i na platformě Spotify.

Výsledku přezkumu voleb do Evropského parlamentu

Mezi 23. červnem a 10. červencem 2024 se volební senát Nejvyššího správního soudu (NSS) zabýval návrhy na vyslovení neplatnosti volby kandidáta či kandidátů do Evropského parlamentu v letošních červnových volbách. Stížností přišlo celkem devatenáct. Šest z nich ovšem nebylo doručeno v zákonem stanovené lhůtě a osm jich obsahovalo vady, které navrhovatelé ani přes výzvu k odstranění neodstranili. Nejvyšší správní soud tak věcně rozhodoval pouze o pěti návrzích. Všechny zamítl jako nedůvodné.

Návrhy mířily na neplatnost volby pro “agresivní kampaň,” nezapočítání přednostních hlasů i chyb na hlasovacích lístcích. Pod kritiku se tak dostala

NSS přezkoumal mimo jiné také návrh na zrušení výsledku volby Danuše Nerudové [1]

strana PRO - Jindřicha Rajchla, koalice SPOLU a hnutí STAN. Kupříkladu volbu europoslankyně Danuše Nerudové voliči napadli, protože bylo na hlasovacích lístcích uvedeno, že kandidátka není členkou politické strany, a to i přesto, že se stala členkou politického hnutí STAN. K tomu NSS poznamenal, že zřejmá tisková chyba není způsobila ke zrušení voleb a že k jejímu řešení existují alternativní mechanismy, které měly být aplikovány i v tomto případě (tedy zejména vyvěšení informace o změně údaje ve volebních místech).

Zřejmě nejzajímavější návrh se však týkal bývalé europoslankyně Michaely Šojdové. Ta namítala, že měla dostat více preferenčních hlasů, než kolik jí bylo započteno. Předložila proto soudu analýzu, podle které měly být hlasy přiřazeny jinému kandidátovi (zejména Filipu Bendovi) a nebo jí neměly být započítány vůbec. Dodala navíc sedm čestných prohlášení voličů, jejichž preferenční hlas nebyl

započítán. Po přezkumu NSS skutečně zjistil, že některé volební komise hlasy nesečetly správně; nuance však podle NSS nebyly dostatečně významné na zrušení výsledku voleb.

Změny ve složení Ústavního soudu

Ústavní soud hlásí posily ve svém složení. Jako soudci nově zasednou bývalý soudce Nejvyššího správního soudu Tomáš Langášek a profesor filosofie práva a sociologie Jiří Příbáň. Oba byli soudcem Ústavního soudu jmenováni prezidentem Pavlem k 25. červnu 2024. Senát přesvědčili jak apelem na institucionální paměť a právní jistotu (v případě Tomáše Langáška), tak nabídkou pestrosti složení a zkušenostmi z angloamerické právní tradice (v případě Jiřího Příbáňe). Podle současného rozvrhu práce bude T. Langášek zasedat v I. senátu a J. Příbáň ve III. senátu Ústavního soudu.

Mimo jmenování nových soudců proběhla i změna v obsazení funkcionářských postů. Nově se místopředsedkyní Ústavního soudu stala Veronika Křesťanová. Odbornice na autorské a mediální právo, někdejší členka expertní komise pro tvorbu autorského zákona a přednášející na Fakultě sociálních věd a Právnické fakulty Univerzity Karlovy, jakož i na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění na Ústavním soudu působí již od srpna 2023. Do funkce místopředsedkyně ji k 25. červnu 2024 jmenoval prezident Pavel.

Svoboda projevu představitelů státu

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti obchodní společnosti, která si pronajímala muniční sklad ve Vrbětících. Ta namítala, že jí soudy nepřiznaly odškodnění za nesprávný úřední postup státu, který spočíval ve výrocích tehdejšího ministra financí Andreje Babiše. V pořadu Otázky Václava Moravce o ní prohlásil, že je kontroverzní „firmou,“ která nekomunikuje se státem a vyváží zbraně do Konga, přestože to bylo zakázané, jakož i že odvezla munici do Bulharska, kde „to údajně bouchlo.“

V přezkumu se senát věnoval také rozlišení skutkových tvrzení a hodnotících soudů. Poznamenal, že v praxi bude nejčastější typ „hybridní výrok,“ u kterého nelze rozlišit, zda jde o skutkové tvrzení (u kterého zpravidla lze určit jeho pravdivost) a nebo zda jde o hodnotící soud (který dimenzi

pravdivosti postrádá, neboť je pouze interpretací reality). O výroci exministra Babiše uzavřel, že šlo spíše o souhrnný hodnotící soud, nežli o jednotlivá skutková tvrzení.

Podle Ústavního soudu výroky významných představitelů státu požívají vyšší míry ochrany svobody projevu až tehdy, pokud je meritem jejich vyjádření věc veřejná. Ústavní soud nálezem rozhodl tak, že stížnost zamítl. Výbuch Vrbětického muničního skladu byl totiž veřejnou věcí, výroky tehdejšího ministra nepředstavovaly exces a byly založeny na pravdivých informacích a zároveň žádný z výroků sám o sobě nebyl způsobilý zasáhnout do práva na ochranu osobnosti společnosti.

Zdroje

- Abbasi, K. (2024). *Svoboda projevu ministra a místopředsedy vlády v kauze Vrbětice*. Získáno z: <https://www.usoud.cz/aktualne/svoboda-projevu-ministra-a-mistopredsedy-vlady-v-kauze-vrbetice>.
- Česká tisková kancelář. (2024). *Novými ústavními soudci budou J. Příbáň a T. Langášek, Senát to schválil*. Získáno z: <https://advokatnidenik.cz/2024/06/19/novymi-ustavnimi-soudci-budou-j-priban-a-t-langasek-senat-to-schvalil/>.
- Česká tisková kancelář. (2024). *Nový web zprehlednil mezinárodní judikaturu o lidských právech*. Získáno z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/06/novy-web-zprehlednil-mezinarodni-judikaturu-o-lidskych-pravech/>.
- Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování ČR před ESLP. *Mezisoudy.cz* Získáno z: <https://mezisoudy.cz/>.
- Nález sp. zn. I. ÚS 2946/23 ze dne 26. června 2024
- Nový portál umožní odborníkům rychle a efektivně nalézt potřebné informace. (2024, červen, 19). *Advokátní deník*. Získáno z: <https://advokatnidenik.cz/2024/06/19/novy-portal-msp-umozni-odbornikum-rychle-a-efektivne-nalezet-potrebne-informace/>.
- Pospíšil, I. (2024, červenec). *Souhrnná tisková informace o přezkumu voleb do Evropského parlamentu v roce 2024* [tisková zpráva]. Získáno z: <https://www.nssoud.cz/aktualne/tiskove-zpravy/detail/souhrnna-tiskova-informace-o-prezkumu-voleb-do-evropskeho-parlamentu-v-roce-2024-1>.
- Řepka, V. (2024, červen). *Lidská práva na jednom místě – Kancelář vládního zmocněnce představila nový portál mezisoudy.cz* [tisková zpráva]. Získáno z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy/-/clanek/lidska-prava-na-jednom-miste-kancelar-vladniho-zmocnenec-predstavila-novy-portal-mezisoudy-cz-kopirovat>.
- Ústavní soud. (2024). *Současní funkcionáři a soudci; JUDr. Veronika Křesťanová, Dr.*. Získáno z: https://www.usoud.cz/soucasni-funkcionari-a-soudci?tx_odjudges%5Bdetail%5D=116&cHash=6dbogc96c6fo26fbaffo33b2bf13cfa6.
- Ústavní soud. (2024). *Změna rozhodnutí pléna Ústavního soudu o ustavení senátů a pravidlech rozdělení agendy*. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/organizace-us>.

Fotografie

- [1] NSS přezkoumal mimo jiné také návrh na zrušení výsledku volby Danuše Nerudové. Danuše Nerudová 2021 crop2, autor: Karkanoid1991, 25. září 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 DEED.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních článků o lidských právech

Jakub Dubják

Vnitrostátní právo

Boková, T. Procesní a hmotněprávní aspekty na ochranu (novinářského) zdroje v kontextu čl. 10 Úmluvy. Časopis pro právní vědu a praxi 2/2024.

Pelcman Stieranková, A. Obchodování s lidmi, nebo poslední šance?. Bulletin advokacie 6/2024.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Jurčová, M. Nesplnenie povinnosti riadne prevziať smernicu, účinky smernice a zodpovednosť štátu za škodu v prípade zájazdov neuskutočených v období pandémie Covid-19. 20. 6. 2024.

Ilustrační fotografie [1]

Kaniok, P.: Drhnuocí perpetuum mobile Evropských revizí. Mezinárodní politika. 7. 6. 2024.

Malá, L.: Regulace umělé inteligence – první legislativa svého druhu vznikla na půdě Evropské unie. Mezinárodní politika. 24. 6. 2024.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Čermák, P. Bez reforem a s nevyřešenými konflikty zůstává Západní Balkán před branami EU. Mezinárodní politika. 12. 6. 2024.

Novotná-Šabacká, Y.: OSN a NATO jako hlavní pilíře mezinárodní bezpečnostní architektury se zaměřením na Blízký a Střední východ. Vojenské rozhledy 2/2024.

Sutterová, D. & Kopeček, V.: Shifting Narratives of the Alternative for Germany. Obrana a strategie 1/2024.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie. Bound volumes of the Harvard International Law Journal, autor: J.-H. Janßen, 7. březen 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CCo 1.0, upraveno: oříznuto.

Redakce Bulletinu

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

Mgr. Nikola Burdová

Nikola vystudovala Právnickou fakultu na Karlově univerzitě v Praze. Vedle lidských práv se zajímá o mezinárodní humanitární právo nebo také o právo trestní. V minulosti se věnovala například dobrovolnictví pro Amnesty International a zúčastnila se stáže v neziskové organizaci zaměřující se na uprchlické a azylové právo. Momentálně pracuje v advokátní kanceláři.

Stážisté:

Veronika Kubáňová: Veronika studovala právo na Právnické fakultě a lidská práva na Università degli Studi di Udine v Itálii. Během studia pracovala v mezinárodních advokátních kancelářích, avšak i ve větších nadnárodních společnostech. Absolvovala několik zahraničních pobytů, mimo jiné ve Spojených státech amerických. Zajímá se o Sýrii a legalitu ozbrojených konfliktů v mezinárodním právu veřejném.

Adéla Čapková: Adéla studuje práva na Právnické fakultě v Brně. Během studia absolvovala stáž na Ústavním soudě a trestním úseku Krajského soudu Brno. Zájem má především o trestní a ústavní právo a také lidská práva. Ráda se věnuje umění, zejména malbě a divadlu.

Klára Popelková: Klára je studentkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a během studia ji nejvíce oslovilo mezinárodní trestní právo, kterému by se chtěla věnovat i nadále. Absolvovala zahraniční studijní pobyt ve Slovinsku se zaměřením na srovnávací ústavní a mezinárodní právo. Ve volném čase byste ji nejčastěji potkali při sportu, na horách nebo při cestování s batohem na zádech.

Adéla Hrdá: Adéla kombinuje studium Právnické fakulty spolu se studiem Mezinárodních vztahů a Evropských studií na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V rámci svých studií se zabývá lidskými právy a právem evropským, dále ji zajímá problematika humanitárních intervencí.

Absolvovala zahraniční pobyt na Utrechtské univerzitě, kde se věnovala regionální ochraně lidských práv v Evropě.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám rovnosti pohlaví a práv LGBTIQ+.

Mgr. Natálie Dřínovská

Natálie vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a nyní studuje evropské právo na Univerzitě v Leidenu. V minulosti působila jako stážistka a/nebo asistentka na Nejvyšším správním soudu a Ústavním soudu. Zajímá se především o právo EU, jeho vztah s národními (ústavními) právními systémy a o mechanismus předběžných otázek a Soudní dvůr EU.

Stážisté:

Johana Marešová: Johana studuje třetím rokem práva na Univerzitě Karlově. Nejvíce ji baví evropské právo a trestní právo. Během svého studia absolvovala stáž na Ústavním soudě a v současné době pracuje v advokátní kanceláři.

Sára Aiblová: Sára studuje v posledním ročníku brněnské Právnické fakulty. Během svého studia absolvovala stáže na Nejvyšším správním soudu a Ústavním soudu, od druhého ročníku je členkou Akademického senátu PrF. Blízká jsou jí především témata diskriminace, feminismu a vězeňství.

Natália Hamadejová: Natália je studentkou práv na Masarykově univerzitě v Brně. Zajímá se o lidská práva, mezinárodní právo, politiku a diplomacii. Absolvovala stáž na Ministerstvu zahraničních věcí SR, či v kanceláři Michala Šimečku, předs-

dy strany Progresívne Slovensko. Její vášeň jsou všechny druhy umění, filosofie a literatura.

Jan Nevlída: Jan vystudoval Evropské právo a politiky EU na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současnosti se zabývá dotacemi v rámci strukturálních fondů EU. Kromě unijních politik se zajímá o evropskou integraci a o systém ochrany lidských práv na úrovni Evropské unie.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Stenzelová

Michaela vystudovala Právnickou fakultu MU a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva, problematiku přeshraniční trestné činnosti a kybernetických hrozeb. Absolvovala stáže na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Bc. Alžběta Dvořáková

Alžběta vystudovala Bezpečnostní a strategická studia a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V minulosti absolvovala stáž na Stálé misi ČR při OSN v New Yorku, kde se věnovala mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení. Je také úspěšnou absolventkou OBSE Scholarship for Peace and Security, který se zaměřoval na kontrolu zbrojení v kontextu konfliktů. Zajímá se o Pákistán a Afghánistán, odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení.

Stážisté:

Le Minh Tam: Tami studuje čtvrtým rokem právo na Univerzitě Palackého. Absolvovala EVS rok v Německu v Tandem Regensburg. Během studia pracovala v advokátní a insolvenční kanceláři. Zajímá se o mezinárodní vztahy a lidská práva.

Mgr. Radek Tesař: Po nedávném dokončení práv na MU pracuje Radek jako asistent soudkyně prof. Ronovské na Ústavním soudu. Současně pokračuje v doktorském studiu na MU, kde se bude blíže věnovat civilnímu právu procesnímu, a to oddlužení. Zároveň jej ale baví i problematika lidských práv a mezinárodní právo soukromé.

Daniela Skácelíková: Daniela studuje politické a humanitní vědy na Sciences Po Paris, nyní tráví poslední rok bakalářského studia na Univerzitě v Oslu. Zajímá ji porušování lidských práv a jeho zdůvodňování a obhajování.

Da Bean Ye: Da Bean je studentkou 4. ročníku PF UK. Během svého studia absolvovala praxi na soudě a v současné době pracuje na pozici paralegal v advokátní kanceláři. Zajímá se o lidskoprávní problematiku a obchodní právo.

Karin Lišková: Karin studuje Mezinárodní vztahy a Bezpečnostní a strategická studia na Masarykově univerzitě v Brně a v současnosti pracuje na Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině. Zájem má především o český organizovaný zločin.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u ESLP a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Mgr. Jiří Novák

Jiří úspěšně dokončil magisterské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracuje jako asistent dvou soudců Ústavního soudu. současně působí jako právní poradce v Bílém kruhu bezpečí. Věnuje se především prolínání trestního a ústavního práva v České republice se zaměřením na práva obětí trestné činnosti.

Stážisté:

Jakub Dubják: Jakub je studentem oboru Právo a právní věda společně s oborem Mezinárodněprávní obchodní studia na Masarykově univerzitě v Brně. Zájem má především o sféru veřejného práva. Rád se věnuje rekreačním sportům, vaření a je milovníkem čaje.

Barbora Headlandová: Barbora momentálně studuje Právnickou fakultu v Brně. Nejvíce jí to táhne do občanského práva, především rodinného, a do civilního práva procesního. Volný čas pak nejraději tráví v opěře nebo objevováním nových kaváren s přáteli.

Anna Pěničková: Anna je studentkou oboru Právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V oboru se zaměřuje hlavně na problematiku genderové rovnosti a diskriminace. Je milovnicí umění, takže ve volném čase ráda chodí do divadla či galerie. Zároveň se sama věnuje malbě.

Denis Pauk: Denis studuje obor Právo a právní věda na Masarykově univerzitě v Brně. Zajímá se především o teorii práva, právní filosofii a empirické zkoumání práva. Ve volném čase hraje na kytaru nebo žongluje.

Editace a sazba Bulletinu

Bc. Alžběta Dvořáková

Alžběta vystudovala Bezpečnostní a strategická studia a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V minulosti absolvovala stáž na Státní misi ČR při OSN v New Yorku, kde se věnovala mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení. Je také úspěšnou absolventkou OBSE Scholarship for Peace and Security, který se zaměřoval na kontrolu zbrojení v kontextu konfliktů. Zajímá se o Pákistán a Afghánistán, odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení.

Jakub Dubják: Jakub je stážistou v české sekci. Kromě toho je i spolupracovníkem Centra pro lidská práva a demokracii a má na starosti sazbu Bulletinu lidských práv a Czech Human Rights Review.

www.centrumlidskaprava.cz